

NYTT OM

FRA NAVFs SEKRETARIAT
FOR KVINNEFORSKNING

Nr. 3 — OKT. 1981

KVINNEFORSKNING

BARNEVERNSAKADEMIET

Biblioteket

Nytt om kvinneforskning kommer med 4-5 nr. i året. Bidrag og kommentarer sendes til NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Munthesgt. 29 - Oslo 2. Telefon (02) 56 52 90

NAVFs sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
Tlf.: 02/56 52 90
Postgiro: 5 14 71 60

Sekretariatets styre:

Universitetsstipendiat Hanne Haavind, leder
Professor Harriet Holter
Forskningsstipendiat Hildur Ve, p.t. universitetslektor
Forskningsstipendiat Sidsel Saugestad Larsen
Dosent William Lafferty
Konsulent Anne Kari Lande Hasle
Amanuensis Mette Qvortrup
Førsteamanuensis Ida Blom, observatør fra Rådet for humanistisk
forskning, NAVF

Varamedlemmer:

1. Førsteamanuensis Tove Stang Dahl
2. Amanuensis Ingrid Eide
3. Konsulent Per Miljeteig-Olssen

I sekretariatet:

Konsulent Maren Brit Baadshaug, daglig leder
Kontorfullmektig Berit Bakken

"Nytt om kvinneforskning"
Redaktør: Maren Brit Baadshaug
Omslag: Kari Rolfsen

I N N H O L D

Nytt om "Kvinnerens levekår og livsløp"	
Av Helga Maria Hernes.....s.	1
Kvinner og forskning: Hva kan NAVF gjøre?	
Innstilling til NAVFs styre, Oslo, 1981. Av Mette Qvortrup....s.	5
Forskning om kvinner. En kunnskapsoversikt 1975-81.	
Av cand.polit. Brita Gulli. NAVF, RFSP, 1981.....s.	7
Kvinnen i Arktis. Av Kirsten Osen.....s.	9
Kvinneforskning i Arktis. Foredrag av Kirsten Osen.....s.	12
Rapport fra Internasjonal forskerkonferanse om kjønnsroller i utdanning. Av Kristin Tornes og Hildur Ve.....S.	18
Bygge og Bo på kvinners vilkår 1981.	
Rapport fra en konferanse. Av Ingunn Stangeby.....s.	27

Bokomtaler:

Rita Bjerketvedt: Ungdomsarbeidsløshet og yrkesvalg, en undersøkelse om yrkesvalg blant ungdom på "Yrkesorienterende program" i Østfold. Fylkesarbeidskontoret i Østfold/Østfold distriktshøgskole, mai 1981.....s.	32
Kvinnen og Russland. Illegalt tidsskrift fra russiske feminister, Oslo, Pax 1980. Av Synneva Aga.....s.	35

Arbejdskonferanse om kvinder ansat som teknisk-administrativt personale eller som lærere ved de højere uddannelsessteder. Roskilde Universitetscenter 17-18 september 1981.	
Av Marit Sand.....s.	38
Kvinneforskning i India II. Av Else Skjønberg.....s.	41
Seminar om norske kvinneorganisasjoners syn på U-landene. Av Judith E. Aksnes.....s.	48

Gjesteforelesninger:

Joan Acker.....s.	50
Godvind Kelkar.....s.	51
Besøk fra Zimbabwe.....s.	52
Mandagsmøter på Kvinnehuset.....s.	52
Publikasjoner innkommet til redaksjonen.....s.	53

NYTT OM "KVINNERS LEVEKÅR OG LIVSLØP"

Av Helga Maria Hernes

Idéen om å ha en form for fellesinnsats når det gjelder den samfunnsvitenskapelige kvinneforskningen er like gammel som sekretariatet selv og ble befestet på vår første konferanse på Ustaoset i 1977. Vi valgte da navnet "Kvinnens levekår og livsløp" som en form for fellesbetegnelse for vår forskningsinnsats i den tiden sekretariatet skulle bestå, dvs. til 1982. Takket være Handlingsplanen for likestilling er tidsrammen nå utvidet, men de tre fasene vi tok som utgangspunkt for den første femårs-perioden har holdt - overraskende nok. Vi hadde delt perioden i tre faser - som selvfølgelig ikke var adskilte, men skulle tydeliggjøre en form for progresjon: en planleggingsfase, en forskningsfase, en formidlingsfase. Vi fortsetter å planlegge og å forske, men har nå også en meget aktiv formidlingsfase. Vedlagte publiseringsplan vitner om det og er en del av den.

De fleste monografiforfatterne er godt igang, og de fleste antologiene har hatt møter eller kommer til å ha dem snart. De tre første bind er levert til forlaget, og serien skal åpnes med deres presentasjon i januar 1982. Det dreier seg om tre nokså forskjellige bind: fellesskapsprosjektets bok "Studier i fellesskap" er redigert av Harriet Holter. Kari Wærness har laget en artikkelsamling av sine egne studier mellom 1975 og 1981 under tittelen "Kvinneperspektiver på sosialpolitikken". Jeg selv har skrevet en monografi som heter "Staten: kvinner ingen adgang?"

For tiden er jeg engasjert i "finansieringsfasen" og prøver å få til en grunnfinansiering for hele serien på omtrent 600.000 kroner. Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning

har vedtatt å stille 300.000 kroner til rådighet, forutsatt at det blir en ordning med samfinansiering med Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Samarbeidet med Universitetsforlaget er meget bra, og forlaget har strukket seg langt når det gjelder finansieringen. Konsulentvirksomheten blir ordnet separat via NAVF og Universitetsforlaget. Jeg har sendt søknader til NAVF, til universitetene og til Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Den vedlagte publikasjonslisten inkluderer de bøkene som er fast avtalt med forfatterne og redaktørene. Men dette betyr ikke at serien er avsluttet. Den er åpen for videreføring. Jeg ber alle som har publikasjonsønsker og -planer om å kontakte meg.

Helga Maria Hernes
Institutt for statsvitenskap
Boks 1097 Blindern
Oslo 3
Telefon 455163 (kontor 455180)
privat 440636

Publiseringsplan for serien "Kvinnerns levekår og livsløp".

Utgiver: Universitetsforlaget

Serieredaktør: Helga Maria Hernes, forskningsleder, NAVF.

I. Planlagte monografier og artikkelsamlinger

Forfatter	Tittel avslutningsdato (ca)	Arbeidsplass	Finansierings kilde
Helga Maria HERNES	Staten: kvinner ingen adgang? Juli 1981	NAVF	NAVF og FAD
Kari WÆRNESS	Kvinneperspektiv på sosialpolitikken (artikkelsamling) Juli 1981	Universitetet i Bergen	Sosialdept. og Universi- tetet i Bergen
Tove Stang DAHL	Kvinnerett I: Husmorrett Desember 1981	Universitetet i Oslo	NAVF og Universitetet i Oslo
Marianne GULLESTAD	Kitchentable Society Desember 1981	Universitetet i Bergen	NAVF
Marit HOEL	De usynlige bærerene av solidaritetstanken - arbeiderkvinnene	Institutt for samfunnsfor- skning	Landsorgani- sasjonen og NAVF
Kari MELBY	Økonomi og seksualitet Desember 1981	Universitetet i Oslo	NAVF
Ottar HELLEVIK, Janneke van der Ros SCHIVE og Torild SKARD	Kvinner i kommunal- politikk (arbeidstittel) 1982	Universitetet i Oslo og Arb. forskningsin- stituttene	NAVF og FAD
Nina GORNITZKA og Helga Maria HERNES	Kvinnerns levekår og livsløp: en melding til offentligheten 1982	NAVF	NAVF og FAD

Forfatter	Tittel avslutningsdato (ca)	Arbeidsplass	Finansierings- kilde
Lisbeth HOLTEDAHL	Hva kvinner gjør er alltid viktig 1982/3.	Universitetet i Tromsø	NAVF og Universitetet i Tromsø
Tove Stang DAHL (m.fl.)	Kvinnerett II: Seksualitet og Fødselsrett. (artikkelsamling) 1982	Universitetet i Oslo	NAVF
Hanne HAAVIND	En studie om småbarns- mødre (arbeidstittel) 1983	Universitetet i Oslo	NAVF og Uni- versitetet i Oslo

II. Planlagte antologier

Redaktører og deres arbeids- plass	Tittel avslutningsdato (ca)	Bidragsyternes arbeidsplasser
Harriet HOLTER (Universitetet i Oslo (NAVF))	Studier i fellesskap Juli 1981	Universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø, IFIM, ISF.
Kristin TORNES og Kari SKREDE (Universitetet i Bergen og INAS)	Kvinner Livsløp Oktober 1981	Universitetet i Bergen INAS, ISF, Statistisk Sentralbyrå, ISF.
Arnlaug LEIRA (ISF)	Women and Work 1981	ISF
Marit HOEL, Runa HAUCAA, Hanne HAAVIND (Universitetet og ISF)	Kvinneforskning: Bidrag til en samfunnsviten- skapelig teori. 1981	Universitetene i Oslo, Bergen, ISF.

KVINNER OG FORSKNING: HVA KAN NAVF GJØRE? INNSTILLING TIL NAVFs STYRE, OSLO, 1981

NAVF opprettet 1.6.1980 et likestillingsutvalg som foruten å skulle følge opp intensjonen i Lov om likestilling mellom kjønnene, også skulle være styringsgruppe for utredningen "Kvinner i forskningssystemet ved inngangen til 1980-årene: Hva kan NAVF gjøre?"

Likestillingsutvalget har nå lagt fram sin utredning "Kvinner og forskning: Hva kan NAVF gjøre?", som foruten å gi en statistisk oversikt over kvinner i forskningssystemet og en vurdering av utviklingen de siste årene, også gir en vurdering av tiltak innen og utenfor NAVF med relevans for kvinner og forskning, og ikke minst kommer med konkrete forslag om"tiltak egnet til å fremme økt deltakelse av kvinner i forskning og høyere undervisning, og til å styrke integreringen av kvinneperspektivet i den faglige virksomhet".... (s.6).

La det være sagt med en gang at det er en meget veldokumentert og grundig gjennomarbeidet innstilling som foreligger. Man har ved hjelp av foreliggende data og data man selv har samlet inn for formålet, fulgt kvinner gjennom utdannings- og forskningssystemet fra den videregående skole til universiteter og høyskoler videre gjennom forskerrekrutteringen og til faste vitenskapelige stillinger. Det er få som kommer så langt, på toppnivå er det 4% kvinner. Som det sies (s.23):"Imidlertid kan vi fastslå at når kvinneandelen er lavest på toppnivå, henger det sammen med kumulative prosesser som får opprinnelig ganske små forskjeller i kvinner og menns studiemønster til å øke for hvert trinn i utdannings- og forskerrekrutteringsstigen"....

Men hva kan gjøres? Utredningen har en rekke forslag til tiltak NAVF kan sette i verk. Det vil føre for langt her å komme inn på de enkelte tiltak. De er mange og de dekker et vidt område. Nevnes skal det allikevel at tiltakene utmerker seg ved to ting. For det første er de meget konkrete og skulle derfor være enkle å

ta stilling til og å følge opp. For det andre er de differensierte på den måten at de er tilpasset det fagområde/organ som skal iverksette dem, og de er tilpasset det nivå de er rettet mot.

Man merker seg også med glede at likestillingsutvalget går inn for å videreføre NAVFs sekretariat for kvinneforskning som et tverrfaglig sekretariat under NAVFs styre.

Innstillingen er interessant og nyttig lesning, og likestillingsutvalget og dets sekretær, Nina Gornitzka, har gjort et godt arbeid. Nå gjenstår det bare å se: Kvinner og forskning, hva vil NAVF gjøre?

Mette Qvortrup

FORSKNING OM KVINNER

EN KUNNSKAPSOVERSIKT 1975-81
AV CAND.POLIT. BRITA GULLI
OSLO, NAVF RÅDET FOR FORSKNING FOR
SAMFUNNSPLANLEGGING, 1981

Denne kunnskapsoversikten er utarbeidet som en del av et forsøk på å formidle forskningsbehov fra kvinneorganisasjonene til forskere og de som planlegger og finansierer forskning. Dette formidlingsforsøket har vært gjennomført ved et samarbeid mellom Rådet for forskning for samfunnsplanlegging, Norske kvinners nasjonalråd og NAVFs sekretariat for kvinneforskning.

En av erfaringene fra dette formidlingsforsøket var at det på noen av de områdene som kvinneorganisasjonenes representanter ønsker forskning, faktisk allerede var gjort en betydelig forskningsinnsats. Dette viste at det var behov for bedre formidling av kvinneforskningen. Denne kunnskapsoversikten ble laget som et bidrag til å bedre kjennskapen til den foreliggende forskning om kvinner.

Oversikten bør bli en nyttig bruksbok, både for dem som selv driver med kvinneforskning og andre som vil orientere seg i forhold til de ulike emneområder og retninger innen kvinneforskningen. Den inneholder innførende, kommenterende artikler med litteraturreferanser over sentrale emner som arbeid, makt, utdanning osv. I den bibliografiske delen finner en bøker, rapporter og artikler etter emner og et forfatterregister. Bare titler som er offentlig tilgjengelig er tatt med. Hovedoppgaver og upubliserte rapporter er utelatt fordi det ofte er vanskelig å få tak i denne litteraturen.

I en egen artikkel peker forskningsleder Helga Hernes og Kristin Tornes, medlem av RFSP, på områder forskerne nå bør rette søkelyset mot ut fra kvinneorganisasjonenes ønsker om forskning.

Både på grunnlag av registreringens omfang - ca. 500 titler er registrert - og kvaliteten på oversiktsartiklene, er dette et verdifullt bidrag til dokumentasjon av kvinneforskningen i perioden.

Oversikten er gratis og kan fåes ved henvendelse til:

NAVF. Rådet for forskning for samfunnsplanlegging,
Munthesgt. 29,
Oslo 2.

**RÅDET FOR
FORSKNING FOR
SAMFUNNS
PLANLEGGING**

FORSKNING OM KVINNER

En kunnskapsoversikt for tidsrommet 1975-81

Kvinnen i Arktis

5th International Symposium on Circumpolar Health, arrangert i Kjøbenhavn 9.-13. august 1981 av Nordisk Samarbeidskomité for Arktisk Medicinsk Forskning, behandlet en rekke medisinske problemer med relasjon til arktiske og subarktiske forhold. Et av hovedemnene for symposiet var "The Woman in the Arctic" som hadde samlet mange kvinnelige helsearbeidere spesielt fra Alaska, Nord-Kanada, Grønland og Nord-Finland, mens Nord-Norge derimot var dårlig representert. Bortsett fra fødselshjelp og kvinne- og barnesykdommer, var de fleste kvinne-spesifikke temaer samlet i en egen sesjon med følgende program (abstrakter av innleggene, som senere vil publiseres i sin helhet, kan fåes hos undertegnede):

THE WOMAN IN THE ARCTIC

Chairwoman's Address, Kirsten K. Osen (Norway):

Research on Women in the Arctic.

Ethel M. Lund (Alaska):

Alaska Native Women as Health Care Providers and Consumers.

Inge Lynge (Greenland):

Psychical Problems of the Inuit Woman in Industrial Confrontation.

R.M. Wintrob, P.S. Sindell, J.W. Berry & T. Mawhinney (U.S.A.):

The Psychosocial Impact of Cultural Change on Cree Indian Women: 1966-1979.

L. Seitamo (Finland):

Development of the Role of Skolt Women in Cultural Change.

H. Forsius, M. Damsten & J. Fellman (Finland):

Sexual Development, Child Birth and Breast-Feeding in
Skolt Lapp Woman in Finland.

P. Fugelli (Norway):

Health and Health Service among the Women in a Lappish-
Norwegian Village.

Grete Ulrich (Greenland):

The Woman in Greenland.

E. Balle (Denmark):

The Greenlandic Woman Caught in the Cultural Clash.

Jens Pálsson (Iceland):

The Woman in Eastern Iceland.

Som det bl.a. fremgår av "Chairwoman's Address", som er gjengitt nedenfor, er kvinnens situasjon i mange arktiske urbefolkninger betydelig forværret under de senere års påvirkning fra vestens industrialiserte kultur. Det fremkom under møtet et klart ønske, bl.a. fra Inuit Circumpolar Conference ved president Hans-Pavia Rosing, om etablering av kvinneforskningsgrupper i disse områder med sikte på en bedring av kvinnes levekår. Arbeidet må bygge på urbefolkningenes opprinnelige kulturer, som også vi har adskillig å lære av. Det haster derfor å få arbeidet igang før disse kulturer blir helt utradert.

Selv om mye av hensikten med prosjektet(ene) er at det(de) utføres av de arktiske kvinner selv, er det, iallfall i oppstartningsfasen, stort behov for støtte og

veiledning fra allerede etablerte kvinneforsknings-
organisasjoner andre steder. Siden det dreier seg om flere
små befolkningsgrupper med mange felles særtrekk, bør det
legges stor vekt på kontakt gruppene imellom. Det burde
derfor være mulig å skaffe bevilgninger til arbeidet fra
overnasjonale fonds som f.eks. Sekretariatet for nordisk
kulturelt samarbeid. Jeg vil på det varmeste henstille til
de nordiske kvinneforskningssekretariatene om å ta et felles
initiativ i denne saken.

Kirsten Osen
Kirsten Osen

Kirsten Osen's foredrag om

KVINNEFORSKNING I ARKTIS

Kvinneforskning⁴ representerer et nytt forskningsperspektiv som, i likhet med kvinnefrigjøringsbevegelsen, har sin opprinnelse i industrialiserte land hvor kvinnene enda i våre dager har færre muligheter enn menn for utdanning, yrkesvalg og deltakelse i det politiske liv, og derigjennom også mindre anledning til å påvirke sin egen livssituasjon. Hensikten med kvinneforskningen er å kartlegge årsakene til og virkningene av kvinneundertrykkelsen, og å peke på muligheter til forbedring av kvinnes levekår³.

Medisinsk kvinneforskning har, med unntak av de tradisjonelle felter kvinnesykdommer, fødselshjelp og barnesykdommer, for det meste vært begrenset til sosiologiske problemstillinger innen psykiatri og sosialmedisin.

Når det gjelder de arktiske kvinners livssituasjon finnes det bare få publikasjoner i verdenslitteraturen. Det er derfor gledelig at dette symposiet har klart å samle en rekke foredrag angående kvinners levekår i forskjellige arktiske befolkninger. Av de kvinner som omtales i disse foredragene, er de innfødte kvinner i Alaska, de kanadiske Cree-indianerkvinner, de grønlandske inuit (eskimo)kvinner, de norske samekvinner og de finske skoltsamekvinner naturligvis å regne som arktiske kvinner i enhver forstand. Dette gjelder også kvinner i de mange sibirske urbefolkninger som dessverre ikke er representert i denne sesjonen. Det kan imidlertid diskuteres om det er berettiget å betegne andre kvinner i nordlige områder som arktiske. Det gjelder f.eks. kvinner i Island og kvinner tilhørende hovedbefolkningene i Skandinavia, Sovjet-Unionen, USA og Kanada. Denne uklarheten skyldes dels at det ikke er noen generell enighet om hvordan Arktis skal avgrenses rent geografisk; ved polarsirkelen? tregrensen? permafrosten? eller annet?

Selv om begrepene "arktisk" eller "ikke-arktisk" kan synes kunstige i denne forbindelse, tjener de til å fokusere oppmerksomheten på den forskjellige etniske og kulturelle bakgrunn, og den ulike adaptasjon til arktiske leveforhold som karakteriserer de forskjellige grupper av kvinner i nordlige områder. For kvinner som nylig har flyttet til Arktis vil hovedproblemet ofte være adaptasjon til sosial isolasjon, kulde og ekstreme lys- og mørkeforhold. For kvinner og menn tilhørende de arktiske urbefolkninger er derimot det altoverskyggende problem av idag de økonomiske, kulturelle og helsemessige problemer som har oppstått under konfrontasjonen med den vestlige industrialiserte kultur.

Det er dessverre et sørgelig faktum at levekårene for mange arktiske urbefolkninger er blitt betydelig forverret etter hvert som de vestlige industrinasjoner har utvidet sitt politiske og økonomiske interesseområde til de arktiske strøk. Ikke bare er næringsgrunnlaget blitt ødelagt ved rovdrift på fisk og vilt, oljeutvinning, gruvedrift og vannkraftutbygging, men i fotsporene på dette har også fulgt en kulturell og helsemessig nedbrytning av dimensjoner. Selv om dette naturligvis har gått ut over menn såvel som kvinner, synes møtet med vestens kultur å ha fått særlig negative følger for kvinnene. Ved overgang til industri og pengebasert økonomi har den innfødte arktiske kvinne mistet både sin tradisjonelle status og mange av sine opprinnelige aktiviteter i samfunnet. Samtidig er hun blitt et offer for den samme type kvinneundertrykking som preger de vestlige industri-nasjoner. Årsaken til dette er ikke fullt ut forstått, men av faktorer som kan ha spilt en rolle har vært nevnt oppblussen av latente tendenser til kvinneundertrykking i urbefolkningenes opprinnelige kultur¹, mannens nye status som lønns- og trygdemottaker⁶, og de immigrerte vestlige menns medbragte holdninger overfor kvinner slik det beskrives av Sandberg⁵ i hennes studie av grøndlandske kvinnelige arbeidsmigranter.

Det er grunn til å tro at de arktiske kvinner gjennom en bevisstgjøring av sin egen livssituasjon vil kunne bidra vesentlig til en løsning av de mange aktuelle problemer. Det bør derfor satses på å få igang en arktisk kvinneforskning som utføres av, eller i det

minste i meget nært samarbeid med, de arktiske kvinner selv. Den må baseres på deres eget verdisystem og ta sikte på å finne deres egen vei ut av uføret. I et slikt forskningsprogram må det tas hensyn til alle biologiske faser av en kvinnes liv; barndom, pubertet, fertil alder, klimakterium, postklimakterisk fase og alderdom. Fordi hver fase innebærer spesielle medisinske og sosiale problemer, er det viktig for planleggingen av helse- og sosial-service at det skaffes kunnskaper, ikke bare om kvinnes aldersfordeling, men også om lengden av de forskjellige stadier i kvinnens livssyklus og deres mulige variasjoner, f.eks. med levestandard og nordlige breddegrader.

Fordi forplantningen betyr en større biologisk påkjenning for kvinnen enn for mannen, vil kvinnens livssituasjon over alt i verden være mer influert av denne faktoren enn tilfellet er for mannen. Kvinnen er i forplantningsdyktig alder vanligvis bundet til hjemmet, ikke bare av fødsler og amming, men også av omsorg for partneren og eldre barn. Etter klimakteriet vil disse plikter i mange tilfelle erstattes av omsorg for barnebarn og gamle foreldre. I tillegg har mange voksne kvinner viktige omsorgsfunksjoner i det nære lokalmiljø.

De byrder dette innebærer for kvinnen er naturlig nok forskjellig i ulike kulturer med ulike antall personer og generasjoner i samme husholdning. Belastningen avhenger også av utbygningen av det sosiale hjelpeapparat som f.eks. barnehager og institusjoner for gamle og psykisk og fysisk utviklingshemmede. I alle tilfelle vil den hjemmeværende kvinne på grunn av den sentrale stilling hun har i familien, lett bli et bytte for generasjons- og kjønns-konflikter, spesielt i samfunn under store kulturelle omveltninger. Den høye forekomst av psykiatriske lidelser blant kvinner av alle alderskategorier i arktiske urbefolkninger^{1,6} sier sitt om dette.

I tillegg til kvinnens mer eller mindre bevisste ansvar for den menneskelige arts fortsatte bestånd, har hun også behov for personlig utvikling og selvutfoldelse. Denne prosessen starter med rolledannelsen tidlig i barndommen og følges opp av eventuell utdanning og yrkesaktivitet senere i livet. I de opprinnelige

arktiske kulturer arbeidet alle familiemedlemmene sammen for å tvinge et næringsgrunnlag ut av en karrig og hard natur. I det industrialiserte samfunn, derimot, kommer kvinnens yrke ofte i konflikt med hennes ansvar overfor familien. I spredt bebygde områder med få jobbmuligheter, som i mange arktiske og subarktiske samfunn, vil kvinnen ofte måtte reise til byer eller tettsteder for å få arbeid. Dette har mange steder ført til et kvinneunderskudd i utkantstrøk⁸ med de mange uheldige følger dette har bl.a. for den private omsorg for barn, syke og gamle.

I Nord-Skandinavia, som de fleste andre steder i verden, er en stor prosent av yrkesaktive kvinner engasjert i helsesektoren, et arbeid som på mange måter danner en utvidelse av den tradisjonelle kvinneverken i hjemmet⁹. I mange arktiske samfunn fyller de innfødte menn og kvinner en viktig rolle innen helsesektoren ved å bygge bro over de barrierer i språk, kultur og verdinormer som ofte preger forholdet mellom yteren og mottakeren av helseservice². Et grovt overslag over kvinnes totale omsorgstjeneste, hjemme og ute, betalt og ikke-betalt, forteller hvor fullstendig avhengig samfunnet er av denne innsatsen⁹. Til tross for dette er de fleste helseinstitusjoner fortsatt kontrollert av menn, mens kvinnene vanligvis innehar de dårligst betalte stillingene.

Det er grunn til å anta at kvinnes utilfredsstillende levekår i mange kulturer, inklusive våre dagers arktiske samfunn, kan tilskrives kvinnes lave eller manglende deltakelse i det politiske liv³. En viktig vei til bedring av kvinnes politiske representasjon i fremtiden er å skaffe bedre muligheter og motivasjon for utdanning. Det vil også kunne være verdifullt å henlede oppmerksomheten på fremtredende kvinner som kan tjene som modeller for yngre generasjoner bl.a. ved å understreke kvinnes posisjon og selvaktelse i de opprinnelige kulturer. Dette ville være i pakt med målsettingen for kvinneforskningen, som ikke bare er å peke på kvinnes elendighet, men også på hennes verdighet. En presentasjon av to arktiske kvinner fra mitt eget land, én immigrant og én tilhørende vår arktiske urbefolkning, vil kunne tjene som eksempler.

Den første kvinnen jeg vil nevne er den norske kvinnen, Ellisif Wessel, som i 1886 kom til Kirkenes i Finnmark som en distrikts-
leges unge brud⁷. Til dels under spott fra sin egen sosiale klasse, ledet hun kampen for en høyere levestandard blant de fattige gruvearbeiderne i Kirkenes. Som ledd i dette arbeidet var hun med på stiftelsen av fagorganisasjonen "Nordens klippe", og hun ble på sin post til sin død i 1949.

Den andre kvinnen er den samiske journalisten, Ellen Marit Gaup Dunfjell, fra Alta. Som leder for en gruppe på 14 samiske kvinner, opp til 80 år gamle, kom hun til Oslo forrige år for å bønnfalle den nyutnevnte kvinnelige statsministeren om å la være å utbygge Alta-elva for derigjennom å redde den tradisjonelle kulturen i det samiske lokalsamfunnet. Da statsministeren ikke tok (eller hadde) tid nok til å snakke ordentlig med samekvinnene, satte de seg ned på hennes kontor. Under salmesang og bibellesning ventet de på at statsministeren skulle komme tilbake, inntil de ble båret bort av politiet midt på natten.

Jeg er sikker på at det er mange arktiske kvinner som i likhet med disse vil kunne tjene med sitt eksempel til å gi kvinner både i og utenfor Arktis større selvrespekt.

Kirsten Osen
prosektor dr.med.
Anatomisk Institutt
Karl Johansgt. 47, Oslo 1

Under utarbeidelsen av dette foredraget har jeg fått nyttige råd fra mange kvinner, spesielt Benedicte Ingstad Sandberg, og fra NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Nina Gornitzka og Helga Maria Hernes. Jeg er også journalistene Eivind Fossheim og Kim Hart takk skyldig for lån av fotografier av arktiske kvinner.

REFERANSER

- 1 Bloom, J.D., 1973, Migration and psychopathology of eskimo women. Am. J. Psychiat. 130:446-449.
- 2 Brett, B., 1971, Mental health care for children of the Western Arctic. Can. J. Publ. Health 62:386-394.
- 3 Hernes, H., 1979, Kvinners levekår og livsløp, i Kvinners levekår, en seminarrapport, Norges almenvitenskapelige forskningsråd, NAVF's sekretariat for kvinneforskning, s. 131-141.
- 4 Kvinneforskningssekretariatets fremtid. En utredning fra styret for NAVF's sekretariat for kvinneforskning. Norges almenvitenskapelige forskningråd, 1980
- 5 Sandberg, B.I., 1975, Kvinnelige arbeidsmigranter ved en fabrikk i Grønland, Avhandling til Magistergraden i Etnografi, Universitetet i Oslo.
- 6 Sampath, H.M., 1974, Prevalence of psychiatric disorders in a Southern Baffin Island Eskimo settlement. Can. Psychiat. Ass. J. 19:363-367.
- 7 Skogheim, D., 1977, Kvinner i nordnorsk arbeiderbevegelse, Ellisif Wessel. Tiden Norsk Forlag, Oslo.
- 8 Valkeapää, N.-A., 1979, Helsing frå Sameland. Pax Forlag A/S, Oslo.
- 9 Wærness, K., 1977, Likestilling, nærmiljø og sosiale hjelpetiltak, i I kvinners bilde, Bidrag til en kvinnesosiologi. A.M. Berg, A. Berge, Å. Kalleberg og A. Leira (red.), Pax Forlag A/S, Oslo, s. 135-151.

RAPPORT FRA INTERNASJONAL FORSKERKONFERANSE
OM KJØNNSROLLER I UTDANNING
KLÆKKEN 4. - 8.MAI 1981

AV KRISTIN TORNES OG HILDUR VE

KONFERANSENS TITTEL:

Hvordan bidrar skoleutdannelsen til kjønnsrollesosialiseringen?
Hvilke virkninger har kjønnsrollesosialiseringen i skolen
på jenters holdninger, muligheter og avgjørelser senere i livet?

HOVEDTEMAER PÅ KONFERANSEN VAR:

- Undervisningsmateriale
- Valgmuligheter innenfor fagene
- "Det skjulte pensum"

Konferansen ble arrangert av Europarådet og Kirke- og undervisningsdepartementet/Forsøksrådet for skoleverket. Bakgrunnen for konferansen var et vedtak fra et møte av europeiske undervisningsministre om å støtte forskning som kan avdekke kjønnsstereotyper i skolen. Konferansen hadde 47 deltakere (42 kvinner og 5 menn) fra 15 land.

Det ble lagt frem 8 papers hvor hovedtemaene for konferansen ble tatt opp, og relevant forskning ble dessuten redegjort for i en rekke forskningsrapporter fra de enkelte deltakerland. Hvert av de 8 papers ble fremlagt og diskutert i plenum. Konferansedeltakerne ble også inndelt i undergrupper som diskuterte både de fremlagte papers, forskningsrapportene og utarbeidet ideer for videre forskning. I et plenumsmøte ble det til slutt diskutert et vedtak om forskningspolitiske målsettinger som skal legges frem på det neste møte i de europeiske utdanningsministrenes Standing Conference.

Kristin Tornes åpnet konferansen med et oversiktsforedrag over forskningsfeltet kjønnsstereotyper, utdanning og samfunn. I

utgangspunktet skisserte hun kvinners liv i velferdsstaten slik vi kjenner dem i Vest-Europa. De fleste kvinner må her kombinere lønnet arbeid med ulønnet arbeid hjemme. Men de kombinasjonsproblemer som er innebygd i denne motsetningen blir stort sett ansett å være den enkeltes problemer. Dette krever ikke endring i den måten samfunnet rundt kvinnene er organisert for å løse disse problemene. Jenters utdanning forbereder dem også til å skulle hanskles med sin to-sidige rolle på en individuell måte. En av skolens viktigste funksjoner er å legitimere de grunnleggende strukturene i samfunnet. Av dette bl.a. følger at skolene fortsatt må motivere jentene til å gjøre ubetalt omsorgsarbeid for at produksjonen skal holdes oppe. Men samtidig skal skolene aktivere det intellektuelle og produktive potentiale hos alle elever - uansett kjønn. Jenters utdanningsvalg reflekterer dette dilemma. Tornes trakk særlig fram den omsorgsrasjonalitet som ligger under kvinners adferd. Jenter lærer å sette andres behov framfor sine egne. Ut fra dette foretar de "negative" valg i den forstand at de ekskluderer de mulighetene som ikke synes å la seg kombinere med forpliktelser overfor ektemann, barn og familie. Dette gir dem til slutt et ganske begrenset antall utdannings- og yrkesmuligheter. Arbeidsforhold som gir muligheter til $\frac{1}{2}$ dag eller til å få arbeid i en annen del av landet dersom ektemannen flytter, kan være av større betydning for jenters utdanningsvalg enn den type arbeid utdanningen leder til - hvilket ofte er en ukjent størrelse.

Dagens skolesystem står for mannsverdier som individualisme og prestasjoner. Et kriterium som punktualitet, det å gjøre seg ferdig med en avgrenset oppgave innen et bestemt tidsrom, det å måle framgang ved prøver og karakterer, er alle kriterier på vellykket arbeidsinnsats innen skolesituasjonen som lett kan "oversettes" til den lønnede produksjonen. Her finner vi klare regler for forfremmelse og lønns plassering i henhold til slike prestasjoner. Men de har liten relevans i forhold til omsorg - enten denne blir betalt eller ikke. Tornes pekte på at jenter i stadig sterkere grad synes å bli klar over dette etter som de går gjennom skolesystemet. Dette gjør at de blir fremmede i forhold til deler av skolens budskap og belønningssystem.

Hun la frem to hovedtyper av reformer som står i gjensidig forhold til hverandre. Vi må på den ene siden fokusere på hvordan vi kan endre de verdier som ligger under menns karrieresystem for å kunne realisere våre mål for kvinner. Dessuten må vi sette i gang et endringsprogram i våre skoler hvor vi begynner å ta kvinneverdiene og kvinners erfaringer på alvor.

I diskusjonen som fulgte ble det pekt på at noen av disse endringene muligens allerede var i gang. F.eks. ble det hevdet at i Frankrike er det begynnende indikasjoner på at menn er i ferd med å forandre den tradisjonelle arbeidsmoralen. I U.S.A. er det også tydelig at kvinner er i ferd med å bli mer ambisiøse og avviser former for omsorgsrasjonalitet. I debatten var der klar uenighet m.h.t. om denne typen av endring kunne sees som positive eller ikke.

UNDERVISNINGSMATERIALE

Dette emnet ble dekket gjennom papers fra tyske og franske deltakere som dokumenterte hvordan kvinner blir presentert i lærebøker. Vanligvis er hovedpersonene i tekstene menn. Kvinner blir oftest fremstilt som hustruer og mødre. Bare et svært begrenset antall kvinneyrker er representert, og sjelden har lærebøkene beskrivelser av kvinner i yrker som krever dyktighet og/eller utøvelse av autoritet. Fedre blir fremstilt som ufeilbarlige, mens mødre er hjelpeløse og emosjonelle.

Forskerne understreket at selv om lærebøker i og for seg ikke kan skape kjønnsstereotypisering i samfunnet, kan de tjene til å forsterke allerede eksisterende fordommer. I en kriseperiode som f.eks. puberteten, når elevene stiller spørsmålsteget ved samfunnets standarder, kan lærebøker med ovennevnte innhold bidra til å fjerne tvil om at det er legitimt med kjønnsstereotypier. Samtidig er nettopp ungdomsalderen en tid hvor de unge er åpne for nye tanker, og det er viktig å utvikle læremidler som ikke inneholder kjønnsstereotypier for denne aldersgruppen.

I diskusjonen tok man først og fremst opp strategier for å endre

lærebøkernes innhold. I Skandinavia har vi offentlig oppnevnte kommisjoner som går i gjennom lærebøker for å utelukke eventuelle seksistiske fremstillinger, og kommisjonene har gjennomført en del endringer. I andre europeiske land blir lærebøkene plukket ut av lærere og/eller foreldrekomiteer, og dette innebærer at de bare vil endre seg i takt med samfunnsmessige forandringer i forholdet mellom kjønnene. Det ble også påpekt at dersom man legger press på forlag som utgir skolebøker for at de skal utelukke kjønnsstereotyper, kan dette resultere i at lærebøkene blir fullstendig avhumanisert gjennom at skildringer av mennesker blir helt utelukket.

Diskusjonen dreiet seg også om i hvilken retning man ønsker å endre lærebøker. Forandringer som har vært foretatt, har i enkelte tilfeller gått ut på å fremstille jenter som opptrer slik gutter gjør. Men det forekommer ikke at gutters atferdsmønstre blir gjort mer jenteaktige. Slike endringer innebærer ikke en utfordring til eksisterende forestillinger om at alt gutter gjør er bedre enn det jenter gjør. Forskning som har tatt for seg virkningen av ikke-stereotypiserende innhold i lærebøker, viser at det kan ha effekt, men ofte blir virkningen begrenset til de spesielle aktivitetene som skildres. Generalisering forekommer bare dersom personene blir fremstilt realistisk, utøver et vidt spekter av gjøremål og hvis både problemene og de positive sidene ved det å handle atypisk blir avslørt.

VALGFRIE FAG

Emnet ble dekket gjennom et paper om norske forhold fremlagt av Birgit Broch Utne. I en undersøkelse har hun funnet at elever velger fag etter et tradisjonelt kjønnsstereotypisk mønster. Både gutter og jenters valg fungerer uheldig for jentene: Jenter velger ikke tekniske fag og kan derfor ikke få jobber som krever slik utdanning. Gutter velger ikke husstellsfag, og dette medfører at de ikke lærer å klare seg selv og må ha kvinner til å stille for seg. Broch Utne hevder at skolen burde redusere barns muligheter til å velge kjønnsstereotypisk gjennom å senke antall mulige valgfag. Dette har allerede vært gjort i Sverige.

Skolen kunne også gå videre og aktivt motarbeide kjønnsstereotypisering gjennom å gi ekstra teknisk opplæring for jenter og tilsvarende m.h.t. husstelloplæring for gutter for å kompensere for manglende erfaring på disse områdene. I Sverige er det gjennomført et forsøk der elever som ble utplassert i yrkeslivet ble nødt til å velge en type jobb som tradisjonelt blir utført av det motsatte kjønn. De første reaksjonene var negative, særlig fra guttenes side. Men etterpå anbefalte 100% av jentene og 93% av guttene at forsøket burde videreføres. Det var også en viss tendens til at elever som hadde deltatt i forsøket, foretok mindre tradisjonelle yrkesvalg på et senere stadium.

I diskusjonen ble flere forsøk på å oppmuntre elever til å foreta mer utradisjonelle valg av fag referert. I U.S.A. har man funnet at det kan ha stor virkning for gutters interesse og påmelding til et typisk jentefag dersom man forandrer navnet på faget. Man har f.eks. gjort forsøk med å omdøpe Domestic Science til Mechanics of Living, Bachelor Survival eller Classes of Mastery of the Kitchen. I Storbritannia har man gjennom prosjektet Girls into Science and Technology forsøkt å oppmuntre jenter til å velge tekniske fag gjennom f.eks. å bruke som rollemodeller kvinner som har gjort karriere innenfor naturvitenskapene, ved å skrive om undervisningslitteraturen for å inkludere humanistiske aspekter ved naturvitenskap og teknikk, ved å gi yrkesveiledning der man understreker hvor viktig disse fagene er og ved klasseromsdiskusjoner omkring kjønnsstereotyper.

SAMHANDLING MELLOM LÆRERE OG ELEVER I KLASSEROMMET

Inga Wernersson fra Sverige og Dale Spender fra Storbritannia gjennomgikk begge forskning om samhandling mellom lærere og elever i sine papers. De finner at lærerne vanligvis bruker mer tid på jenter enn på gutter, selv om Wernersson finner noen unntak fra denne regelen. Spender har funnet at selv feministiske lærere som var klar over at jenter blir diskriminert mot, fant det umulig å dele sin tid likt mellom kjønnene. Guttene krevde mer oppmerksomhet, og laget bråk dersom de ikke fikk det som de ville. Wernersson fant at kjønnsforskjellene var mer utpreget i

samhandling som elevene selv tok initiativ til enn der lærerne satte i gang, fordi guttene i den første situasjonen krevde mer oppmerksomhet.

Følgene av dette kjønnsdifferensierte mønsteret for samhandling kan være alvorlige. Wernersson antydte at det er sannsynlig at gutter i høyere grad enn jenter lærer at deres handlinger får konsekvenser, at de er personer som har en viss makt over det som skjer med dem. Fordi gutter samhandler mer aktivt med lærerne blir de oppfattet som individer og får hjelp som er mer innrettet mot deres personlige behov. Jenter får mindre del i samhandlingen med lærerne og blir overlatt til å arbeide alene - de blir mer behandlet som en udifferensiert gruppe.

Spender hevdet at både gutter og jenter vet at lærerne bruker mer tid på gutter enn på jenter og aksepterer dette som normalt i et samfunn der menn blir sett på som mer viktige enn kvinner. Emnene i undervisningen blir valgt for å vekke gutters interesse, og gutter vil ikke lære noe som de anser som "jentete". Når gutter og jenter utfører samme oppgaver blir deres arbeid evaluert forskjellig. Dersom gutter gjør rotet arbeid, kan dette f.eks. bli vurdert som uttrykk for kreativitet, mens den samme typen utførelse blir vurdert som likegyldighet hos jenter. I et forsøk ga lærerne høyere karakterer til oppgaver som var utført av elever de fikk opplyst var gutter enn til oppgaver de trodde var utført av jenter.

Denne daglige erfaringen med kjønnsdifferensiert vurdering i klasserommet, fører over tid til endringer i gutters og jenters selvbylde. I elleveårsalderen har gutter og jenter en positiv selvoppfatning og ser heller ned på elever av motsatt kjønn. Men i trettenårsalderen, og ennå tydeligere i sekstenårsalderen begynner jenter å se ned på kvinnerollen. De innser at selvom kvinners atferd kan bli vurdert som moralsk høyverdig, er menns atferd mer effektiv m.h.t. å oppnå det man ønsker. Både jenter og gutter har en tendens til å peke ut en jente når de blir bedt om å nevne den eleven i klassen de minst ønsker å ligne. For å motarbeide disse mønstrene, foreslår Spender og Wernersson at man må bygge på lærernes grunnleggende profesjonelle for-

pliktethet til å oppfatte og behandle de to kjønn likt. Dersom de kan bli gjort oppmerksomme på sin egen kjønnsdiskriminerende handlemåte, kan de kanskje være villige til å forandre sin atferd. Den beste måten å få dette til på er å ta opp undervisningen på videotape og få lærerne til å analysere sine samhandlingsmåter sammen med elevene. Jentene vil da ofte kreve å få sin del av lærerens tid, og guttene vil sannsynligvis være mer villige til å gå med på dette. Spender mener også at det kan ha virkning å fortelle jenter om den lange kampen kvinner har ført for å oppnå likestilling i utdanningen. Dessuten kan jenter lære å le av de mytene som brukes for å holde dem nede i dag gjennom at de får kjennskap til alle de tåpelige argumenter som tidligere ble brukt mot kvinner. Det viktigste av alt etter Spenders mening er å innse hva som er det grunnleggende problemet: Fortrinnsbehandling av gutter - ikke at jenter yter mindre enn de er gode for. ---- Våre samfunn ser på fortrinnsbehandling av gutter som det normale og rettferdige. Som kvinner må vi beskrive problemet fra vårt synspunkt og utvikle lærestoff som tar inn vår egen livserfaring.

I diskusjonen ble lærernes atferdsmønstre drøftet utifra ulike utgangspunkter. Det ble understreket at selv om forskere vanligvis finner små forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærere m.h.t. kjønnsdiskriminerende atferd, bør dette emnet forskes videre på. Representanter fra flere land understreket at det ser ut til at jenter gjør det bedre i fysikk og matematikk dersom de går i rene jenteklasser, og både fordeler og ulemper ved å skille gutter og jenter ad i undervisningen ble drøftet.

AMERIKANSK FORSKNING OM KJØNNSSTEREOTYPISERING OG EKSPERIMENTERING MED Å UTELUKKE SEKSISME I UTDANNINGEN

Constantina Safilios-Rotschild la frem en oversikt over forskning i U.S.A.:

Forskjeller i lærernes behandling av gutter og jenter:

I flere undersøkelser har man funnet at lærere har forskjellig samhandlingsstil overfor gutter og jenter. Gutter får oftere

forklart de underliggende prinsipper som er nødvendige for å kunne løse et problem, mens jenter oftere blir gitt instruksjoner om hvordan de skal gå frem. I de laveste klassene er det funnet at jenter bare oppnår lærernes oppmerksomhet når de er i nærheten av henne/han, mens gutter også får oppmerksomhet om de oppholder seg på større avstand. Gutter blir oppfattet som mer kreative fordi de ikke alltid gjør det de blir befalt, men utfordrer lærernes autoritet. Begrepet "tillært hjelpeløshet" antyder at lærere kritiserer jenter og gutter på forskjellige måter og for ulike atferdsmønstre. Jenter får skjenn når de gjør feil, men ikke for at de lar være å anstrenge seg eller for dårlig oppførsel. Gutter blir kritisert på alle disse punktene. Dette kan få jenter til å tenke at de jo strever så hardt de kan, men likevel ikke gjør det godt nok, og da må det være noe i veien med evnene deres. De internaliserer sine nederlag. Gutter kan på den annen side få en oppfatning om at når de ikke lykkes er det enten fordi de ikke satser nok, eller fordi læreren ikke liker dem, og begge deler kan de nokså lett rette på. Gutter kan m.o.a. legge skylden på andre, mens jenter tar skylden på seg. Lærere gir gutter mer oppmerksomhet i fag som matematikk, og jenter mer i språklige fag. De investerer tid og krefter på elever de regner med vil gjøre det godt innenfor disse ulike fagene, og er dermed med på å forsterke kjønnsstereotypiene. Ofte kan de også bruke elevenes kjønn til å splitte en klasse og spille det ene kjønn ut mot det andre. Gutter som ikke gjør det godt kan komme til å bli avvist av lærerne og utvikle atferdsproblemer for å oppnå lærerens oppmerksomhet. Jenter som ikke lykkes i skolearbeidet, blir ikke avvist, fordi dette ikke strider mot kriterier på femininitet. De blir godtatt så lenge de oppfører seg pent. Jenter som gjerne vil gjøre det godt, blir ikke oppmuntret like mye som gutter dersom de ikke oppfører seg aggressivt og klart ærgjerrig slik gutter gjør.

Strategier for å oppheve kjønnsstereotyper:

I forskningen har man brukt videotape av klasseromsatferd, diskusjoner om samhandlingsmønstre mellom lærere og elever og ikke-seksistisk undervisningsmateriale. Man har funnet at disse tiltakene ofte har større virkning på jenter enn på gutter.

Jenter blir ofte sinte og hevder seg selv mer når de innser hvordan de blir diskriminert mot. Gutter derimot ser ut til å bli mer rigid kjønnsstereotypisert i sin atferd, særlig hvis tiltakene var av kort varighet og dårlig planlagt. Noen strategier, f.eks. med gymnastikk for gutter og jenter samlet, kunne nok forbedre gutters oppfatninger av jenters evner i dette faget uten at det forandret deres oppfatning av seg selv. Gutters tanker om sin egen rolle ble mest effektivt endret dersom tiltaket ble gjennomført av en mannlig lærer som utviste noen feminine trekk m.h.t. omsorg for elevene uten å bli betraktet som "jentete" (sissy). Resultatet av denne typen forskning tyder på at det er viktig å konsentrere seg om lærerutdanning, hjelpe lærere til å bli mer oppmerksomme på deres egen atferd og vise dem hvordan man kan lede undervisningen uten å falle tilbake på kjønnsstereotyper.

I diskusjonen etterpå tok vi opp hva det egentlig er vi ønsker å oppnå. Det kan ofte virke som om målet er å få jenter til å gå inn på guttenes områder, og at dersom bare jenter gjør det samme som gutter blir alt bra. Men det ble understreket at vi ønsker et samfunn der gutter lærer seg til å lytte og til å ta vare på andre slik jenter gjør. Vi må bli mer kritiske til menns verdisystem, og ikke falle for fristelsen til å si at alt menn gjør er bra. Alt for ofte blir forandringer foretatt på menns premisser, slik at når f.eks. samlet undervisning i gymnastikk for jenter og gutter blir gjennomført, innebærer dette at jenter begynner med konkurransepregede aktiviteter slik som fotball, mens gutter ikke vil begynne med dans. Det er viktigere å angripe makthierarkiet enn å bekymre seg om barns kjønnsrolleholdninger. Sexstereotyper er uttrykk for maktrelasjoner. Men denne argumentasjonen er mer teoretisk enn praktisk fordi en måte å utfordre menns makt på er å forandre de stereotypiene som tjener til å legitimere denne makten.

Konferansen munnet ut i en rekke anbefalinger til Europarådet om retningslinjer for tiltak innen utdanningssystemet.

BYGGE OG BO PÅ KVINNERS VILKÅR 1981

SAMARBEID I NÆRMILJØET
EKSEMPLER OG GJENNOMFØRING

RAPPORT FRA EN KONFERANSE
AV INGUNN STANGEBY

NORDISKE KVINNEGRUPPER I KUNGÄLV 1979

I de ulike nordiske land arbeider kvinnegrupper med å påvirke den offentlige planlegging til å ivareta kvinners krav: Kvinder i byggesektoren (Danmark), Kvinnors Byggforum (Sverige), Kvinnepolitisk Planforum (Norge) og Rakentaa Ja Asua Naisten Ehdollia (Finland). Sammen har vi dannet Nordiske kvinners bygge- og planforum.

I 1979 holdt vi vår første konferanse, "Bygge og bo på kvinners vilkår", i Kungälv i Sverige. Denne samlet kvinner fra hele Norden til en diskusjon om visjoner for en nærmiljøplanlegging på kvinners vilkår. Det var bred enighet om at det daglige arbeidet i nærmiljøet må gjøres til et felles anliggende for kvinner og menn. Et nytt kollektivt planleggingsnivå mellom det private og det offentlige, der det kan utvikles nye samarbeidsformer mellom beboerne og mellom beboerne og kommunen er nødvendig for å trekke beboerne med i planleggingsprosessen.

RØDHUS KLIT 1981

27.-30.august arrangerte Nordiske kvinners bygge- og planforum sin annen konferanse i Rødhus Klit i Danmark. Temaet, "Bygge og bo på kvinners vilkår. Samarbeid i nærmiljøet, eksempler og gjennomføring", tok sikte på å bringe visjonene fra Kungälv nærmere de praktiske løsninger. Ved å presentere konkrete

eksempler på organisering, forvaltning og utforming av nærmiljø, ønsket vi å diskutere løsninger og strategier for gjennomføring av kvinners vilkår i bygge- og planleggingsarbeidet. Konferansen samlet 76 deltakere - av disse kom 22 fra Norge.

HELHET, FELLESSKAP, OMSORG OG DELTAKELSE I NÆRMILJØET

Jeg skal her forsøke å summere opp de viktigste tankene som kom fram i innleggene og diskusjonen i Rødhus, samt forsøke å illustrere disse ved noen av de konkrete prosjektene som ble presentert.

Viktige stikkord under konferansen var helhet, fellesskap, omsorg og deltakelse i nærmiljøet. Med helhet i nærmiljøet mener vi et miljø der de fleste grupper mennesker får oppfylt sine viktigste behov for arbeid, omsorg og reproduksjon, og at beboerne tar del i de beslutninger som treffes angående deres nærmiljø. For oss representerer nærmiljøet det området der fellesskapet og solidariteten kan oppstå mellom menneskene - der de sosiale nettverkene kan bli sterke. Her utspiller hverdagslivet vårt seg, og her foregår størsteparten av reproduksjonen og omsorgsarbeidet.

FLERE FUNKSJONER INN I BOLIGOMRÅDENE

Hvordan kan vi få en større helhet i nærmiljøene? For det første er det nødvendig å få flere funksjoner inn i boligområdene, blant annet ved å integrere bolig- og arbeidsplasser. Men er dette tilstrekkelig? Den svenske forfatteren Ingrid Sjøstrand som har skrevet boka "Samhem", stilte spørsmålstegn ved organiseringen av dagens sosiale institusjoner. I dag oppbevares barn i barnehager, ungdom har egne klubber, eldre bor på aldershjem osv. Store befolkningsgrupper trekkes ut av nærmiljøene som frarøves de verdier disse kan bidra med. Barn og unge vokser opp i miljøer med dårlige muligheter til kontakt med arbeidslivet og folk i andre grupper enn dem selv. I stedet for slike ensartede boligområder må vi organisere nærmiljøene slik at alle befolkningsgrupper kan få kontakt med hverandre og får muligheter til å lære av hverandres erfaring

og viten.

OMSORGSPLIKT FOR ALLE

Vi må skape en sosial organisasjon der kvinner og menn, unge og gamle tar del i omsorgsarbeidet og beslutningene som fattes i nærmiljøet. Innføring av 6 timersdagen kan være et middel til å trekke flere med i omsorgsoppgavene. Flere av deltakerne i Rødhus mente at i stedet for verneplikt burde det innføres "omsorgsplikt" for alle, slik at ingen kan unndra seg arbeid i lokalmiljøet. En samordning av omsorgsarbeidet i mer kollektive former ville også gjøre dette enklere for den enkelte husholdning.

EKSEMPLER PÅ ORGANISERING FOR FELLESSKAP

Ulike former for fellesskap i nærmiljøet ble diskutert, fra felles løsninger på reproduksjons- og omsorgsarbeid til mer kollektive boformer. Det ble presentert tre prosjekter som viste fellesskap og kollektivitet på ulike nivåer:

På Furuset, felt J utenfor Oslo, et boligområde med ca. 900 boliger, har seks borettslag gått sammen om en felles service-sentral. Her kan beboerne henvende seg for å få hjelp til en rekke praktiske gjøremål: Vaktmestertjenester, barnepass, hjelp til rengjøring og handling o.l. Tjenestene utføres til selvkost, og på denne måten får beboerne et langt billigere og bedre servicetilbud enn de fleste andre nyere boligområdene kan tilby.

I boligområdet Tinggården i Herfølge sør for København er 10% av boligenes areal lagt til et felleshus. Området består av seks familiegrupper, hver med 12-15 boliger rundt et felleshus som blant annet rommer kjøkken, vaskeri og oppholdsrom. I tillegg finnes det et felles forsamlingshus for hele boligområdet som rommer aktiviteter som foregår på tvers av de mindre familieenhetene.

Kollektivhuset Stacken i Gøteborg har flest kollektive løsninger

av prosjektene som ble presentert i Rødhus. Et åtte etasjers høyhus med rundt 90 beboere er bygget om og organisert slik at alle husstandene har felles boligøkonomi, arbeidsplikt i kollektivet og stor grad av felles husholdning. Men det er opp til den enkelte å bestemme om hun vil bo alene, i kjernefamilie eller i storfamilie. Huset har også fellesarealer som gir rom til en rekke aktiviteter.

BEBOERDELTADELSE I BESLUTNINGER

Større grad av fellesskap og kollektivitet omsorgsoppgavene forutsetter en tilhørighet og et ansvar for nærmiljøet som en finner i få boligområder i dag. Maija Kairamo fortalte fra Sveaborg utenfor Helsinki hvordan beboerne ble satt utenfor de viktigste bestemmelser da området skulle rehabiliteres. For å stå sterkere overfor kommunene organiserte beboerne seg, men uten at dette ga vesentlige resultater. Erfaringene viser at beslutningene må treffes på et nivå der beboerne har muligheter til å delta, og at dette må skje på et tidlig tidspunkt i planleggingsstadiet.

PLANLEGGING UT FRA OMSORGSRASJONALITET

Planlegging av boligområdene er i dag basert på en teknisk-økonomisk rasjonalitet. Sigrun Kaul, forsker på NIBR, har en gang lansert begrepet "omsorgsrasjonalitet" i planleggingen av nærmiljøene. Dette innebærer en planlegging ut fra de omsorgsoppgaver som skjer i nærmiljøet, og der de som bruker området får delta. Bruksretten, og ikke eiendomsretten til rom og arealer i nærmiljøet må være sentralt i planleggingen. Eva Nordland, som deltok i Rødhus, brukte uttrykket "omsorgsøkonomi" for et økonomisk system som tar mer hensyn til omsorgsarbeidet og som setter arbeidet i nærmiljøet inn i en samfunnsmessig og videre ramme enn hva som er vanlig i dag.

VÅRE KRAV FOR DE KOMMENDE ÅR

Deltakerne på "Bygge og bo på kvinners vilkår 1981" ble enige om

følgende krav for det videre arbeid i nærmiljøet:

- Vi vil at det skal bygges boligområder som gir muligheter for ulike former av fellesskap. Dette gjelder både for nybygging og for endringer i eksisterende områder. Vi trenger mange eksempler som viser ulike levesett, kollektivhuset er et av dem.
- Vi vil ha støtte til forsøk til omsorgsarbeide i mer kollektive former. Dette må deles likt mellom kvinner og menn. Tendensen til å skyte ansvaret for omsorgsarbeidet over på den enkelte husholdning må motarbeides. Dette arbeidet bør foregå i nærmiljøet i samarbeid mellom beboere, profesjonelle og det offentlige.
- Vi vil at det settes i gang forsøk med selvforvaltning og beboerinnflytelse i nærmiljøet.
- Vi vil at beboernes behov for kollektiv bruk av rom og arealer går foran den private eiendomsretten.
- Vi vil ha desentralisering av den offentlige forvaltning.
- Vi vil at beslutninger fattes på det nivå der kvinner har muligheter til å delta. Nærmiljøet må organiseres slik at beboerne følger tilhørighet og får muligheter til å virke og arbeide sammen.
- Vi vil ha flere former for virksomhet i nærmiljøet. Produksjon i liten skala må støttes. Offentlige institusjoner og offentlig service må lokaliseres nær dem som trenger det.

Kravene kan sammenfattes slik:

- Et økonomisk krav: 6 timers arbeidsdag for alle.
- Et sosialt krav : Innflytelse for alle i forvaltning og planlegging.
- Et fysisk krav : Omgivelser som gir plass og rom for felles aktiviteter.

Interesserte kan henvende seg til:

Kvinnepolitisk planforum

NIBR

Postboks 15

Grefsen

OSLO 4

BOKOMTALER

- RITA BJERKETVEDT: UNGDOMSARBEIDSLØSHET OG YRKESVALG, EN UNDERSØKELSE OM YRKESVALG BLANT UNGDOM PÅ "YRKES-ORIENTERENDE PROGRAM" I ØSTFOLD, FYLKESARBEIDSKONTORET I ØSTFOLD/ØSTFOLD DISTRIKTSHØGSKOLE, MAI 1981.

Undersøkelsen og de forslag til tiltak som den munner ut i, dreier seg i hovedsak om jenter og deres yrkesvalg. Det måtte bli slik når jentene var i flertall både blant arbeidsløse ungdom i Østfold og blant de 100 deltakerne på Arbeidsformidlingens 6 ukers yrkesorienterende kurs som undersøkelsen omfatter. Her var neste 2/3 jenter.

Bjerketvedt stiller spørsmålet om valg av utdanning og yrke har noen betydning for framtidig arbeidsløshet. Svaret er at mye tyder på det, og undersøkelsen viser at det er klare forskjeller på jenters og gutters atferdsmønster fram til arbeidsløshet. I denne sammenheng synes jeg det er særlig viktig å trekke fram at jenter, sammenlignet med gutter, får mindre utbytte i form av lønnet arbeid for sine anstrengelser i skoleverket. Blant de arbeidsløse i denne undersøkelsen vil det si at jentene har fullført grunnskolen og ofte en videregående utdanning innen fagområdene husstell, handel- og kontor eller søm, gjerne i kombinasjon over flere år. De arbeidsløse guttenes løpebane innenfor den videregående skolen er ofte et avbrutt kurs innenfor industri- og håndverksfag.

Både jenter og gutter har stabile yrkesplaner som stort sett forbli uendret gjennom 6 ukers yrkesorienterende program. Men yrkesønskene var naturligvis svært ulike. Halvparten av jentene ønsket arbeid innen sosial- og helsesektoren, forøvrig er arbeid innen handel- og kontor og service populært. Guttenes yrkesønsker fordeler seg stort sett på arbeid innen industri, bygg- og anlegg, transport og kommunikasjon.

På denne bakgrunn og med utgangspunkt i et ønske om å fremme likestillingen mellom kjønnene i arbeidslivet, foreslår Bjerketvedt endringer i den praktiske yrkesorienteringen i ungdomsskolen og ved arbeidskontorene. Forslagene bryter med nåværende praksis som består i at arbeidskontorene legger ned et stort arbeid i å tilfredsstille den enkeltes ønske om arbeidssted når de utplasseres. Hun foreslår at de unge aktivt styres i retning av nye og andre erfaringer, både fra tradisjonelt kvinne- og mannsarbeid og fra slikt arbeid som er mest vanlig i et distrikt. Dette er tiltak som må ha mye for seg og som er helt i tråd med grunntanken bak praktisk yrkesorientering; at det er gjennom erfaring man lærer best. Det er å håpe at arbeidskraftmyndighetene, som har finansiert prosjektet, vil bruke resultatene på denne måten.

Et tankekors: Er det nødvendig å "sverte" en gruppe for å hjelpe den? Bjerketvedt avstår fra å karakterisere guttenes utdanningsatferd i negative vendinger, men omtaler bl.a. jentenes ønsker om et yrke innen helsesektoren som "lite veloverveid og begrunnet". Ved siden av at det er vanskelig å si hvilke yrkesplaner som er mest fornuftige på lang sikt, industri eller helsestell, bidrar slike karakteristikk til å tilsløre at jentenes atferdsmønstre er sider ved en kvinneundertrykkende struktur.

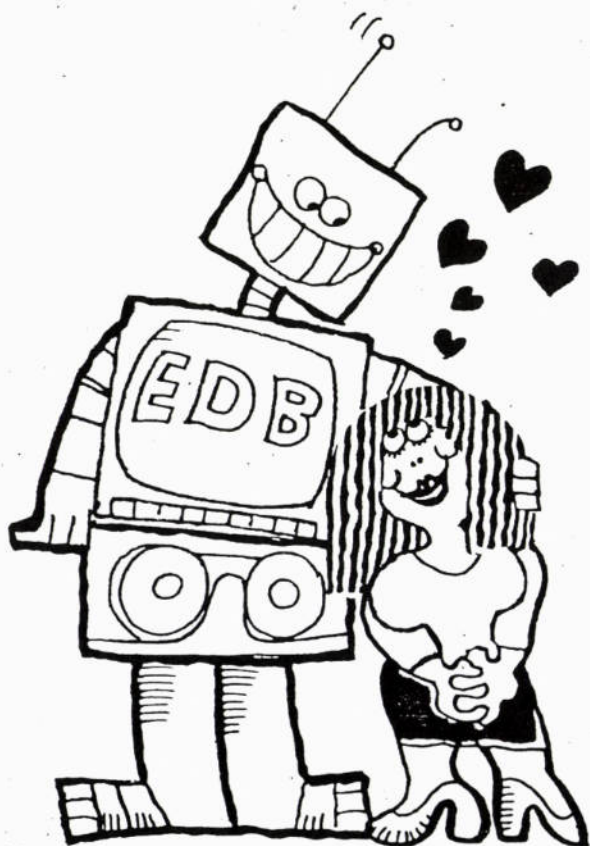
Elisabeth Rogg

Vi har mye stoff om kjønnsrollebetinget oppførsel i skolen og jenters "valg" i denne forbindelse i dette nr. av Nytt om kvinneforskning. Illustrasjonen på neste side er tatt fra forsiden på en brosjyre fra Østfold distriktshøgskole. Brosjyren er utarbeidet av Rita Bjerketvedt i samarbeid med tre jenter fra EDB-linja ved Østfold distriktshøgskole. Den representerer altså et forsøk på å påvirke jentenes utdannings- og yrkesvalg.

EDB — DATABASEHANDLING

En aktuell fagutdanning for

JENTER!

ØSTFOLD
DISTRIKTHØGSKOLE

Os Allè 5
1750 Halden
Tlf. (031) 85 400

KVINNEN OG RUSSLAND

Illegalt tidsskrift fra russiske feminister.

Oslo, Pax, 1980. 163 s. Kr. 98,-.

Boka er oversatt av Ingvild Broch og Anne Lind.

KVINNEN OG RUSSLAND har Pax Forlag satt som tittel på den norske bokutgaven av et undergrunnstidsskrift utgitt av en gruppe russiske feminister i Leningrad. Det første nummeret av "Almanakken" kom ut i desember 1979. Boka er en blanding av dikt og artikler med konkret rapportering om kvinners problemer på ulike områder, men også filosofiske og religiøse stemninger. Pax har latt Marit Bjerkeng Nielsen lage et forord hvor hun gir en kort og innsiktsfull sammenfatning av kvinners situasjon i Russland fra 1920 og fram til idag. Hun setter artiklene i perspektiv ved å trekke fram historisk utvikling og relevant statistikk.

De russiske feministene tar opp temaer som fødsler, abort, kjønnsbestemt arbeidsdeling, daghjem, mannlig alkoholisme, familieøkonomi, trangboddhet, forhold i kvinnefengsler, arbeidsleire og ungpionerenes sommerleirer. Nysgjerrigheten på denne boka ble pirret av at en rekke anmeldere i konservative organ omfavnet en bok utgitt på Pax. At de russiske feministene var kritiske til sitt land og dets regime, var derfor åpenbart.

Etter å ha lest "Almanakken", ble jeg sittende igjen med et bilde av Russland som var ganske svart med hensyn til kvinnens stilling. De mytene vi kvinnesakskvinnene i vest pleier å bruke som positive eksempler i vår kvinnekamp, synes i stor grad å bli torpedert. Likheter i yrkesvalg er omtrent like liten som hos oss, barnehager og daghjem for alle barn er et stort problem som hos oss, og den frie aborten er en smertefull affære uten bedøvelse. Som mangeårig kvinnesakskvinne hadde jeg ikke særlige illusjoner om at kvinnene i Sovjet var særlig bedre stillet enn oss her i vest. Ei heller er jeg noen nesegrus beundrer av det sovjetiske regimet.

Likevel satt jeg igjen med en beklemmende følelse av at riktig så galt kan det ikke være. Alt var malt svart og de grå nyansene eksisterte ikke. Kvinnene så f.eks. tilbake på fødselen kun som et smertefullt mareritt, barnehager og pionérleire var redselanstalter som ødelegger og avstumper barn og unge mennesker. Det virket som om dette var den berømte pendelens første voldsomme utslag.

For å få et mer dekkende bilde begynte jeg derfor å lese det jeg kunne komme over av litteratur om kvinners forhold i det moderne Russland. Og bildet ble mere mangfoldig når det ble komplementert av entusiastiske amerikanske (mannlige) kommunister og russiske og vestlige fagfolk og forskere, deriblant to svenske kvinneforskere (Carola Hanssen og Karin Lidén) i tillegg til de russiske feministene. Den smertefulle abortpraksisen som i "Almanakken" blir beskrevet som almen, er f.eks. historie, men relativt fersk historie. Kvinners mulighet til et bredere utdanningsvalg og dermed også yrkesvalg, er nok større enn i de fleste vestlige land, men undertrykkningen av kvinner i arbeidslivet foregår mer på andre plan: en noe større ulikhet i lønningene mellom de to kjønn enn f.eks. i Norge, lave lønner, lang arbeidsdag, innkjøpskøer, mindre hjelpemidler i husholdet og en trangboddhet som gjør dobbeltarbeidet antagelig mer tyngende enn for kvinner i vesten.

Den russiske mann blir i "Almanakken" framstilt nokså unyansert som en alkoholisert mannssjåvenist som ikke løfter en finger for å hjelpe til i huset. Og kjærligheten mellom de to kjønn synes å falme svært så raskt. Det siste er kanskje ikke så underlig sett på bakgrunn av ettromsleilighetene med felles kjøkken og bad enten med slekt eller flere ukjente familier, økonomiske problemer og lang arbeidsdag. Den russiske tidsnyttingsundersøkelsen gir imidlertid et bilde ikke så helt ulikt den norske hverdag. Og det er rimelig å anta at det faktisk finnes menn også i Sovjet som legger barn, vasker opp, kjøper mat, vasker golv. Selv om disse, som hos oss, ennå ikke synes så godt i det bildet vi har av arbeidsdeling i hverdagen. I alle fall finnes det eksempler på dette i den andre litteraturen, om enn ikke i "Almanakken".

Et annet forhold som kunne vært trukket fram og nyansert mer, er det tette familiesamholdet. Det er f.eks. i Sovjet svært vanlig at foreldre delvis forsørger unge familier i etableringsfasen, og at besteforeldrene tar aktiv del i pass og omsorg av barnebarn.

Til tross for denne unyansertheten synes jeg boka gir mye. Men den kan lett misbrukes politisk. Når en leser den må en huske at boka er feministiske artikler skrevet i et kamptidsskrift og ikke forskning. Den gir et utsnitt av russisk hverdag, men ikke den fulle og hele sannhet, og ingen beskrivelse av russisk søndag. Ser vi den i relieff til vår kvinnekamp, kan en oppi all begredeksheten også finne eksempler på at russiske kvinner på noen områder har nådd lengre enn oss, mens vi har nådd lengre på andre.

Synneva Aga

Synneva Aga er forsker ved Institutt for samfunnsforskning. Hun har siden 1972 forsket på spørsmål rundt kvinners situasjon på arbeidsmarkedet.

Vi gjør oppmerksom på at Tatyana Mamonova - en av de ledende kvinner bak "Almanakken" - besøker Norge i begynnelsen av november, I Oslo vil der bli arrangert et møte 10. november, muligens også i Bergen 12. november. Interesserte kan henvende seg til Sekretariat for kvinneforskning.

ARBEJDSKONFERANCE OM KVINDER ANSAT SOM TEKNISK-ADMINISTRATIVT PERSONALE ELLER SOM LÆRERE VED DE HØJERE UDDANNELSESSTEDER

Roskilde Universitetscenter 17-18 september 1981

Av Marit Sand, bibliotekar ved Oppland distriktshøgskole.

KVIKK OG VILLIG, FRISK OG FLITTIG - sitatet er hentet fra ei karakterbok og var mottoet for konferansen. Den ble arrangert av ei kvinnegruppe ved Roskilde Universitetscenter (RUC). Deltakere var 200 danske kvinner (450 søkere), alle ansatt som teknisk-administrativt personale (TAPere) eller som lærere (VIPere) ved universiteter og høyskoler.

Hovedemnet for konferansen var kvinners arbeidssituasjon og -vilkår ved de høyere læresteder, og problemer i forbindelse med det kjønnsopdelte arbeidsmarked.

Program fra innledende plenum, 1. dag, kl. 10-12:

- Åpning og introduksjon til konferansen.
Ved rektor Boel Jørgensen, RUC.
- Det kjønnsopdelte arbeidsmarked og rekrutteringen til dette.
Ved cand.psych. Bente Ørum, Undervisningsministeriet.
- Erfaringer fra diskusjonen omkring kjønnskvotering (på RUC)
Ved mag.art. Elisabeth Plum, RUC.
- VIP-TAP relasjoner og forskjeller i arbeidssituasjonen.
Ved cand.psych. Henriette Christrup og hussekretær Birthe Søderhamn, begge RUC.

Programmet videre var gruppearbeid begge dager, og avsluttende plenum. Emner for gruppearbeid var bl.a.:

- Deltid hos TAPere og VIPere
- Forholdet mellom TAPere og VIPere
- Kvinneforskning - dens rammer og forhold til kvinnebevegelsen

- Erfaringer med og krav til likestillingsutvalg i våre fagforeninger
- Kjønnskvotering ved læreanstalter
- Hva kan vi gjøre for å gjøre de høyere læreanstalter mindre kvinneundertrykkende
- Kvinneorganisering på tvers av hierarkier og strukturer
- Forestillinger om den gode arbeidssituasjon

Det var ialt 22 emner å velge mellom, og vanskelig å velge når en bare kunne være med på to. Deltakerne hadde meldt seg på gruppene på forhånd, og et opplegg for disse var sendt ut før konferansen. Undertegnede deltok i "Forholdet mellom TAPere og VIPere" og "Hva kan vi gjøre for å gjøre de høyere læresteder mindre kvinneundertrykkende". Siden de aller fleste TAPere er kvinner, og nesten alle VIPere er menn, kom diskusjonen også til å dreie seg om forskjeller i arbeidsvilkår og livssituasjon kvinne - mann. Temaer som ble "vendt i luften" var bl.a.: Forskjeller i arbeidssituasjon TAP/VIP - Hva består kvinneundertrykkingen på universitetene i - Har kvinner spesielle krav til arbeidssituasjonen - Hvordan virker den tradisjonelle fordelingen av arbeid og ansvar undertrykkende på kvinnelige ansatte - Hvilke krav skal vi stille til arbeidssituasjonen for at den kan bli mere tilfredsstillende - Hvordan kan vi organisere oss for å drøfte arbeidssituasjonen slik at kvinners problemer blir mere synlige, så vi kan imøtegå selvundertrykkelsen.

Avsluttende plenum ble brukt til en oppsummering og diskusjon av tre av gruppearbeidene. En halv time var satt av til framlegg av initiativer, gode ideer o.l. til videre arbeid.

Konferansen vedtok en resolusjon i anledning en framtreddende politikers uttalelse til radioen om at husstandsinntekten burde være avgjørende for arbeidsledighetstrygdens utbetaling og størrelse: "... Vi må på det skarpeste ta avstand fra disse tanker. Med det eksisterende kjønnsrollemønster og den nåværende yrkesstruktur vil en slik ordning først og fremst bety at kvinnene mister sin rett til arbeidsledighetstrygd ..."

Den store oppslutningen og interesse for konferansen viser at det er behov for denne typen møter, hvor en kunne ta opp konkrete problemer fra egen arbeidssituasjon. En strofe fra konferansen kunne vært et annet motto:

"Vi længes mod en arbejdsplads,
hvor vi kan vær' os selv
og fungere som vi er.

Rapport fra konferansen vil komme, utg. av RUC.

Framlagte rapporter:

Kønsvotering?? Dokumenter og referater fra debatten om kønsvotering på RUC 1979-1981. RUC 1981.

Drasturp, Jette. RUC - kvinderapporter. (Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek, 8) 1981.

KVINNEFORSKNING I INDIA II ¹

AV ELSE SKJØNSBERG*

1. Bakgrunn

Siden begynnelsen av 70-årene har det vært en stigende interesse for kvinneforskning i India. Rapporten fra The Committee On The Status Of Women In India som utkom i 1974 la frem både omfattende, grunnleggende og tildels svært urovekkende datamateriale angående indiske kvinners livsvilkår. Arbeidet med rapporten hadde pågått siden 1971 og sluttresultatet baserte seg både på førstehånds undersøkelser og på annenhånds materiale. Store deler av forskningen var blitt finansiert av Indian Council Of Social Science Research (ICSSR), og på grunn av dataene som ble fremlagt i rapporten og vel trolig takket være FNs Internasjonale Kvinneår i 1975, besluttet rådet å opprette et eget program for kvinneforskning.

Målsettingen for Programme of Women's Studies var å fremme samfunnsforskning om og av kvinner. Med Dr. Vina Mazumdar fikk programmet en meget kompetent og inspirert direktør. Ved hjelp av de midler som var blitt stilt til rådighet ble en rekke studier angående kvinner satt igang. Det ble også gitt støtte til publisering av undersøkelser, og seminarer ble avholdt for å stimulere forskning om kvinner. Forskningsrådet opprettet også en egen rådgivende komité for kvinneforskning og en Women's Study Cell med tanke på å utarbeide virkemidler for å stimulere kvinneforskningen mer langsiktig. Tatt i betraktning det store gap som finnes både når det gjelder statistisk informasjon angående kvinner og analytiske bidrag om kvinnes stilling i det indiske samfunnet, var imidlertid ikke bevilgningene særlig store. De var heller ikke store sett i relasjon til det som brukes innen mer tradisjonell indisk samfunnsforskning.

Tidligere forskning som fokuserte på kvinner hadde særlig konsentrert seg om elite-kvinner og kvinner fra den øvre middelklasse

(hvorfra forskerne selv var rekruttert). I det nye kvinneforskningsprogrammet var det imidlertid en klar sosial profil. Det var i programmet et uttrykt mål å studere forhold som angår kvinner fra de laveste sosiale lag. Også på andre måter enn emnevalg var programmet banebrytende. Det ble lagt vekt på kvinneforskning som alternativ forskning når det gjelder metodologi (vekt på kvalitative og tverrvitenskaplige tilnæringsmåter), hensikten med forskningen (at den skulle bidra til å bedre massenes kår snarere enn den individuelle samfunnsforskere) og med hensyn til teoretisk perspektiv. Innbefattet i det siste ligger blant annet en klar oppfordring til nytenking når det gjelder hevdvundne begreper som "arbeid", "produktivitet", "økonomisk virksomhet" og "verdiskaping", "hushold" og "familie". Det blir også lagt vekt på å utarbeide nye kriterier på utvikling som i større grad enn gamle (økonomisk vekst, deltakelse i produksjonen), reflekterer viktige forhold ved kvinners kår og endringer i disse. Også behovet for aksjonsforskning, evaluering av utviklingstiltak og for kartlegging av konsekvenser av sosiale og økonomiske endringer ble fremhevet i kvinneprogrammet.

2. Kvinneforskning anno 1981

I april i år ble det holdt en stor kvinneforskningskonferanse i Bombay. Over 350 deltakere var tilstede (25 av dem var menn og ikke alle var forskere). Omlag 80 "papers" ble innlevert. Konferansen (National Conference on Women's Studies) etablerte 19 arbeidsgrupper som tok for seg forskjellige tema som økonomi, politikk, juss, helse, massemedia, filmindustrien, kunst og litteratur, vitenskap og teknologi, kvinneorganisasjoner og kvinneorganisering, familien, fagforeninger, lærebøker, den privatiserte vold, medgift, osv. Hver gruppe utarbeidet en gruppe-rapport og konferansen summerte opp sine viktigste konklusjoner i 9 resolusjoner.

Det viktigste resultatet av konferansen var likevel trolig opprettelsen av Indian Association For Women's Studies. Målsettingen for IAWS er å fungere som et felles forum for alle kvinneforskere, og planen er å opprette underavdelinger av IAWS i alle delstatene

i landet. Det ble også besluttet å starte et tidsskrift for å kunne koordinere kvinneforskningen som skjer nå og som planlegges. Betydningen av konferansen og av beslutningen om å opprette en slags kvinneforskernes "fagforening" må ses på bakgrunn av de kår indisk kvinneforskning har i det totale indiske forskningsbilde. Det er først og fremst Rådet for samfunnsforskning (ICSSR), men også internasjonale bistandsorganisasjoner (FN inkludert) som har finansiert forskning som dreier seg om kvinner, og forskningen har i stor grad vært utført av enkeltmennesker uten institusjonell tilknytning til tradisjonelle akademiske miljøer, som universiteter og høyskoler. Kvinneforskningen har med andre ord foregått på siden av etablert og tradisjonell forskning og er ofte ikke ansett som meriterende forskning.

Idag er det bare ett av de mange indiske universitetene, nemlig universitetet i Bombay som har en egen avdeling for kvinneforskning. Research Unit On Women's Studies, S.N.D.T., Women's University Bombay spiller derfor en viktig rolle for landets kvinneforskning som helhet. Det var ingen tilfeldighet at Indias første kvinnekonferanse ble lagt til Bombay. Ett av målene for Women's Unit er å gjennomføre en kritisk analyse av mer tradisjonell samfunnsforskning slik den undervises ved høyere læreanstalter med sikte på en revidering av tradisjonelt og vanligvis lite kvinneorientert pensum. Instituttet arbeider med andre ord med å synliggjøre indiske kvinner innen samfunnsvitenskapen, eventuelt å synliggjøre usynliggjøringen av kvinner i det indiske samfunn som helhet.

Ved universitetet i Uttar Pradesh, avdeling for samfunnsvitenskap, er det nå planer om å opprette et kvinneinstitutt. Her er det den kvinnelige vise-dekanus ved universitetet som har spilt en viktig rolle for å skape forståelse for nødvendigheten av langt sterkere konsentrasjon om kvinnestudier enn det som hittil har vært tilfelle. Ved Jawaharlal Nehru-universitetet i Dehli foreligger det ingen planer hverken om institutt for kvinneforskning eller spesifikke forskningsprogram for å stimulere kvinneforskning. En grunn til det er muligens at universitetets ledelse frykter de politiske konsekvenser en aktiv kvinneforskningskjerne ville kunne ha hvis

den ble insitutsjonalisert som del av det samfunnsvitenskapelige fakultetet. Som kjent er det ved Nehru-universitetet at indiske studenter i sterkest grad har latt seg mobilisere politisk for å kjempe for de undertryktes rettigheter.

Nettopp fordi kvinneforskningen har hatt forholdsvis dårlige kår innenfor etablerte akademiske miljø, har kvinneforskningsforkjemperne vært nødt til å gå nye veier. I Delhi er det to synlige resultater av dette. To kvinneforskningsinstitutter er opprettet på privat initiativ, finansiert gjennom donasjoner, stipendier og oppdragsforskning.

Institute of Social Studies Trust (ISS) ble grunnlagt i 1964. Den overordnede målsetting for instituttet var å drive forskning som kan bidra til å "utrydde fattigdom". Og i lys av denne målsetting er det at instituttet siden 1975 nesten helt og holdent har konsentrert sin virksomhet om kvinneforskning. Viktige tema er kvinner og arbeid, kvinners integrering i utviklingsprosessen og styrking av kvinneorganisasjoner. Instituttet har en beundringsverdig produksjon både når det gjelder publikasjoner, organisering av og deltakelse i seminarer. Instituttet legger også opp og gjennomfører opplæringsprogram for å gjøre fattigdomsorienterte utviklingstiltak mer målrettet og mer effektive. Særlig på bakgrunn av den beskjedne stab ISS har, er deres virksomhet imponerende. I juli 1981 var kun 5 forskere fast ansatt, hvorav 3 arbeidet halv tid (et ledd i instituttets filosofi idet fleksibel arbeidstid sees på som forutsetning for at kvinner skal kunne delta i den offentlige sfæren). Leder for instituttet er Dr. Devaki Jain, en meget anerkjent indisk samfunnsforsker (økonom). Hennes mål er å drive målrettet aksjonsforskning, det vil si å kombinere samfunnsforskningens analytiske tilnærmingsmåte med praktiske utviklingstiltak. Denne målsettingen ivaretar hun blant annet ved å være president for en ny gren av den etterhvert berømte kvinneorganisasjonen SEWA - Self Employed Women's Association - som har lyktes i å organisere omlag 10.000 kvinner, de fleste analfabeter, i "fagforeninger" på bakgrunn av den virksomhet (handel, småproduksjon, søm, klesvask osv.) kvinnene driver.

ISS finansierer sin virksomhet hovedsakelig gjennom oppdragsforskning både for den indiske sentrale regjering, for delstatene, for FN og andre bistandsorganisasjoner. Gjennom SIDA fikk ISS i oppdrag å kartlegge private indiske organisasjoner som arbeider med å fremme kvinners stilling. I løpet av oppdraget kartla ISS 6.000 organisasjoner over hele landet og foretok en utvelgelse av organisasjoner som syntes særlig støtteverdige. Blant kriteriene som ble lagt til grunn for utvelgelsen var at organisasjonen skulle arbeide med de aller fattigste lag av befolkningen og at den skulle komme minst 50 kvinner til gode. Flere hundre organisasjoner tilfredsstilte disse kravene og blant dem ble det utarbeidet profiler av 25 organisasjoner som var særlig interessante.² Rapporten hvor funnene presenteres ble ferdig i første utgave i fjor, og en ny ajourført og bearbeidet utgave kommer i august i år.³

Centre for Women's Development Studies er et helt nytt tiltak for å samle og koordinere kvinneforskningsaktiviteter i New Delhi. Senteret ble opprettet i mai 1980 på initiativ av Dr. Vina Mazumdar, tidligere direktør for ICSSR's kvinneforskningsprogram, nå daglig leder for senteret. Både på grunn av sitt arbeid med kvinneforskningsprogrammet og gjennom senteret hun leder idag, har Vina Mazumdar betydd svært meget for indisk kvinneforskning. Dr. Mazumdar var også en av organisatorene bak konferansen i Bombay i år. Centre for Women's Development Studies (CWSS) har liksom ISS en klar sosial og politisk orientert målsetting. Også her er det de mest underprivilegerte kvinnene som står som målgruppe, og også her bestreber man seg på å gjøre forskningsresultater tilgjengelig for de undertrykte, og det betyr først og fremst for de ikke-lesekyndige. I denne bestrebelsen arbeider senteret blant annet gjennom bygdeutviklingsdepartementets veiledningsapparat og gjennom frivillige organisasjoner. Dette skjer både som ledd i forskjellige typer oppdragsforskning, men også på mer privat eller vederlagsfri basis. I tillegg til å fremskaffe og tilbakeføre informasjon, driver senteret også opplæring både av mottakere for og utøvere av bistandstiltak. I slik opplæring legges ikke hovedvekten nødvendigvis på hvordan innhente informasjon, men like meget på hvordan gjøre bruk av tilgjengelig kunns-

skap.

Det er først og fremst oppdragsforskning som finansierer CWDS. I juli 1981 hadde senteret 4 fast ansatte forskere, og i tillegg var 12 forskningsassistenter tilknyttet virksomheten. Blant de mange oppdragsgivere er ILO som er interessert i å få gjennomført en undersøkelse om muligheter for inntektsskapende tiltak for kvinner i Orissa.

I motsetning til Institute of Social Studies som arbeider mer akademisk og mer sentralisert, har Centre for Women's Development Studies en desentralisert modell som mål, og oppmuntrer til dannelsen av nye uavhengige kvinneforskningsinstitutter andre steder. I Dr. Mazumdars egne ord er målet at CWDS skal virke som en katalysator for å mobilisere kvinner til aktivt å påvirke og omdanne det samfunn de er en del av.

3. Indisk kvinneforskning - noen generelle kommentarer

På Bombay-konferansen var de teoretiske motsendingene som oppsto de samme som har preget kvinneforskning andre steder i verden (blant annet i Norge). "Marxistene" og "feministene" sto til tider steilt mot hverandre. Mens de første poengterte klassekampens forrang, og koplet kvinneundertrykking til kapitalismen som økonomisk system, viste de siste til patriarkatets kjønnsbestemte klasseinndeling og hvordan også innen "marxistenes" rekke kvinnene syntes å måtte dra "kvinnesaken" alene. I den siste kritikken samtykket mange av kvinnene på den politiske venstresiden. De beklaget seg over sine mannlige kolleger som avviste som utslag av vestlig borgerlig kvinnesak forsøk på å ta opp tema som medgift, vold mot kvinner, kvinnelønner, fremstillingen av kvinner i massemedia, osv., osv.

I praksis gikk imidlertid ikke motsetningene på konferansen lenger enn at deltakerne kunne samles om en lang rekke krav. Disse innebærer blant annet behovet for å etablere nye vitenskapelige paradigmer (analyseeskjema) for å fange opp kvinners situasjon. Det var også stor enighet om at målgruppen for kvinneforskningen først

og fremst må være massene selv og at forskning forplikter. En vesentlig del av de arbeidene som ble presentert på konferansen var preget av aksjons- og intervensjonsforskning. Forskerne nøyde seg ikke med å innhente informasjon, men var i like stor grad opp-tatt med å gjøre informasjonen og den utvidete forståelse denne ga grunnlag for, tilgjengelig for dem den først og fremst angår. I denne sammenheng står kanskje indisk kvinneforskning sterkere enn kvinneforskning de fleste andre steder. I sin egen politiske virkelighet finnes det et klart forbilde: Mahatma Gandhi var en av de første som gjorde kvinnekrav til samfunnskrav. Og nett-opp på grunn av sitt praktiske engasjement peker indisk kvinne-forskning langt utover tradisjonell forskning. Det gjør den indiske kvinneforskningen særlig interessant i et bistandsperspek-tiv.

* Else Skjønberg er sosiolog og konsulent ved Landbrukskontoret i Direktoratet for utviklingshjelp. Hun har nettopp vært i India på oppdrag fra NORAD for å arbeide med mulighetene for norsk støtte til indiske kvinneprosjekter.

¹ Jfr. Nytt om kvinneforskning, des. 1980, nr. 5, hvor Vijay Rukmini Rao skriver om Kvinneforskning i India i lys av tema som behandles og funn som er gjort.

² Fra disse 25 organisasjonene har SIDA valgt ut 5 til hvem finansiell støtte er godkjent fra svensk side.

³ Catalogue of Agencies Reaching Poorest Women in India, Institute of Social Studies. Delhi. 1980.

SEMINAR OM NORSKE KVINNEORGANISASJONERS SYN PÅ U-LANDENE

AV JUDITH E. AKSNES

PRIØ (Institutt for fredsforskning) hadde et seminar 25. september 1981 med Hema Goonatilake som gjesteforeleser om "Norwegian Women's Organizations and the Third World". Hema Goonatilake er fra Sri Lanka og har vært i Norge i løpet av vinteren/våren 1981 mens hun hadde forskningsfri fra sin stilling som "senior lecturer" ved "Department of Humanities" på universitetet i Kelaniya, Sri Lanka. Hun er aktiv i kampen for kvinners rettigheter i Sri Lanka.

Hema Goonatilake's forskningsprosjekt var om de norske kvinneorganisasjoner som hadde utviklingslandene som en del av sitt program. Hun ville vite: 1) norske kvinneorganisasjoners perspektiver på den tredje verden, og 2) hva slags programmer og utviklingsplaner de hadde.

Hun hadde vært i kontakt med disse åtte organisasjonene:

- 1) Norske kvinners nasjonalråd
- 2) Norges bondekvinnelag
- 3) Norges husmorforbund
- 4) KFUK
- 5) Methodistkirkens kvinneforbund
- 6) Det Norske Baptistsamfunns kvinneforbund
- 7) Norsk Speiderpikeforbund
- 8) Soroptimistene

Hun hadde også vært i kontakt med seks av organisasjonene som var sprunget ut av den "nye" kvinnebevegelsen og med to av de politiske partier, Arbeiderpartiet og Høyre, og hadde hatt samtaler med forskjellige personer innen NORAD (Direktoratet for utviklingshjelp).

Undersøkelsen var altså basert på intervjuer med sentrale personer innenfor de nevnte organisasjonene. Hema Goonatilake opplyste at hun brukte ganske mye tid til "oppvarming" i forbindelse med intervjuene, slik at de opplysninger hun var interessert i kunne komme fram uten at de intervjuete skulle føle seg i forsvarsposisjon. Hun snakket om seg selv, sin bakgrunn, sitt land osv.

Der var fem typer problemer som kom fram i intervjuene om problemene i den tredje verden:

- 1) overbefolkning
- 2) fattigdom
- 3) uvitenhet
- 4) klasseforskjeller
- 5) dovenhet

Ifølge Hema Goonatilake hadde de som har vært i noen av utviklingslandene mer fordommer enn de som ikke har vært der. Måter som kunne vært til "hjelp" for utviklingslandene var "charity" og "conscious-rising schemes". Ordet hjelp ble i det hele tatt brukt mye i samtaler med dem som ble intervjuet. Omsorg for familien og de gamle ble nevnt som ting de fremdeles hadde i den tredje verden som resten av verden kunne lære av. Håndverk og husflidsprodukter var også nevnt som positive bidrag.

Hennes undersøkelse (i den grad hun hadde ferdig utarbeidet data - forelesningen var fra hennes arbeidsnotater) var meget interessant og skulle være nyttig både for utviklingslandene og industri-landene. Det var meget illustrerende å høre Hema Goonatilake, som kvinnelig forsker fra den tredje verden, snakke om sin forskning om et industrilands synspunkter på u-hjelp. Hun understreket at alle hun hadde vært i kontakt med hadde vært så snille mot henne og at hun ble bedt til lunsj, osv. I en samtale med henne etterpå lurte vi på hvorfor det var nødvendig å legge vekt på at alle hadde vært så snille!

Rapporten kommer til PRIO etter nyttår, og interesserte kan kontakte PRIO, Rådhusgt. 4, Oslo l.

GJESTEFØRELESNINGER

JOAN ACKER

Joan Acker, Associate professor, Department of Sociology, University of Oregon, pt. Arbetslivscentrum, Stockholm, holdt tre gjesteforelesninger i Oslo i begynnelsen av september, 1981.

Joan Acker har en meget allsidig bakgrunn som forsker, forskningsadministrator, faglig forfatter og redaktør av flere samlingsverker og tidsskrifter. I tillegg har hun vært aktiv i en rekke faglige komiteer og utvalg som har arbeidet med kvinneforskning, kjønnsrolleforskning og kvinners stilling innenfor universitetene.

Innholdsmessig spenner hennes forskning over mange felter. I tillegg til de tre temaene hun hadde forelest over, som er svært omfattende, har hun arbeidet med familiens stilling, feminisme, diskriminering og seksisme. Hun arbeider nå med et større prosjekt om middelaldrende kvinner. En fullstendig bibliografi over hennes produksjon kan fåes ved henvendelser til sekretariatet.

For tiden er Joan Acker bl.a. konsulent for boka Women and Work, som kommer i serien Kvinnens leverkår og livsløp. Denne boka vil presentere norsk forskning om kvinner og arbeid for et internasjonalt publikum.

Videre arbeider hun med et spesialnummer av tidsskriftet Economic and Industrial Democracy om "Women, Work and Industrial Democracy". Til dette vil hun gjerne ha norske bidrag.

Besøket av Joan Acker hadde kommet istand gjennom et samarbeid mellom Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo, Institutt for samfunnsforskning, Institutt for anvendt sosialvitenskapelig forskning og NAVF's sekretariat for kvinneforskning.

De tre forelesningene var om:

"Women and Class: Theoretical Problems".

"American Sociology and the study of Women and Work".

"Middle-aged Women returning to Work".

Joan Acker's adresse i Stockholm er:

Arbetslivscentrum
Box 5606
S-114 86 Stockholm

Bidrag om "Women, Work and Industrial Democracy" må sendes innen
1. desember 1981.

GODVIND KELKAR

Godvind Kelkar er forsker ved Indian Council of Social Science Research, New Delhi. Hun har en Ph.D. fra University of Delhi innen kinesisk historie, og skriver en bok om "Political Communications and Mass Mobilization in China" (1937-45). Hun har utgitt en bok, "China after Mao - A report on Socialist Development", etter en reise hun gjorde i Kina 1978.

Videre har hun utført et prosjekt for ILO om "The Impact of the Green Revolution on Women's Work Participation and Sex Roles". Hun arbeider for tiden med en sammenliknende studie over kvinner og landsbyutvikling i India og Kina.

Godvind var interessert i å møte norske forskere for å drøfte metodespørsmål og analyse i relasjon til kvinneforskning. Hun var også interessert i informasjon om norsk kvinneforskning og hvilke problemområder en her beskjeftiger seg med. Møtet med Godvind Kelkar ble holdt av NAVFs sekretariat for kvinneforskning 16. oktober 1981, hvor felles erfaringer og problemer ble drøftet uformelt.

J.E.A.

BESØK FRA ZIMBABWE

NAVF's sekretariat for kvinneforskning hadde besøk av Olivia Muchena fra Zimbabwe 6. oktober 1981. Olivia Muchena var i Norge i forbindelse med en FN "Work Shop" om verdens matsituasjon. Hun hadde spesielt lyst til å besøke NAVF's sekretariat for kvinneforskning siden hun er forskerleder for en undersøkelse i Zimbabwe - "Women's Needs Assessment". Undersøkelsen er under "The Ministry of Community Development and Women's Affairs". Olivia Muchena er universitetsstipendiat ved institutt for voksenopplæring ved universitetet i Zimbabwe, Salisbury, og er hovedsaklig interessert i voksenopplæring i landbyene. Hun er også medlem av AAWORD, "Association of African Women for Research and Development".

J.E.A.

MANDAGSMØTENE PÅ KVINNEHUSET ER BL.A. GODE KANALER FOR FORMIDLING AV KVINNEFORSKNING. VI HAR SAKSET DENNE ANNONSEN FRA DAGBLADET:

♀♂ MANDAGS-MØTER 1981 ♂♀

12okt. "Katti Anker Møller var en radikal feminist." Kari Melby forteller.

19okt. Diskusjon om filmen "Forfølgelsen" med Anja Breien.

26okt. Opplesning fra to nye bøker om kvinnemishandling.

2nov. "Håndbok i frigjøring" Berit Ås.

9nov. Kriसेsenteret. Sosial institusjon eller opprør? Debattemøte.

16nov. "Hva er solidarisk prostitusjonspolitikk?" Liv Finstad/debattemøte.

23nov. "Amelie Skram". Irene Engelstad.

30nov. "Penger fra staten til kvinnebevegelsen. En kvelende aksept?"

7des "Sexisme i språket; et feministisk frigjøringsperspektiv" Gerd Lillo.

14des. Kvinneverkstedet Sfinx holder julemesse og informerer om seg selv. Diskusjon om kvinneavis.

21des. Filmen "Jordens salt" og julelegg.

KVINNEHUSET
Rådhusgt. 2

Telefon **41 28 64**

PUBLIKASJONER INNKOMMET TIL REDAKSJONEN

Bøker, hovedoppgaver/magistergradsavhandlinger

Børresen, Kari Elisabeth: Subordination and Equivalence
The Nature and Role of Woman in
Augustine and Thomas Aquinas.
Department of the History of Ideas
University of Oslo, Norway.
University Press of America 1981

Kvinnen og Russland. Illegalt tidsskrift fra russiske femi-
nister. Pax Forlag A.S, Oslo 1980.

Rapporter, prosjektnotater, artikler og oversikter

Norske Kvinners nasjonalråd. Beretning 1979-1980.

Women at Work. SPECIAL After Copenhagen. World Conference
of the United Nations Decade for Women, 14-
30 July 1980. ILO, Geneva, No 2/1980.

Det Kongelige Bibliotek, København. Kvindeforskning. Women's
Studies. København 1981. (Fagbibliografier 10)

Likestillingsombudet og klagenemnda for likestilling.
Årsmelding for 1980. Oslo 1981.

Arbetsrapport. Rapport om Jämställdhet i sju livsmedelföretag
1981:40. Stockholm 1981. Arbetslivscentrum.

Deltidsarbeidet i Sverige. Sammanfattning av Deltidsökningens
orsaker. Deltidsanställdas levnads-
förhållanden. Deltidsökningens
effekter på arbetsorganisationen.
Marianne Pettersson
Eva Dahlin
Ritva Gough
Lisbeth Rhodin.

Deltidsarbeidet i Sverige. Tabellbilaga. Av Marianne Pettersson.

Jevnaker, Birgit Helene: Arbeidsrapport. Fleksible arbeids-
ordninger i industrien. En studie
av bedrifters tilpasning til kvinnelig
arbeidskraft i et lokalt småindustri-
miljø. Industriøkonomisk institutt,
Bergen 1981. Nr. 37.

Havnevik, Kjell J.: Economy and Organization in Rufiji District:
The Case of Crafts and Extractive Activities.
Derap publikasjon No. 112. Bergen,
november 1980.

Vogt, Agnes: Kvinners rett til fellesboligen ved separasjon
og skilsmisse - en undersøkelse av Jurk-sakene.
Universitetsforlaget 1981.

Bjerketvedt, Rita: Ungdomsarbeidsløshet og yrkesvalg. Fylkes-
arbeidskontoret i Østfold. Østfold Distrikts-
høgskole, mai 1981.

- Norske Kvinners Nasjonalråds U-landsinformasjon Nr. 1. Mai 1981
- Norske Kvinners Nasjonalråd. Kvinner og media. Rapport fra NKN's Seminar Nansenskolen, Lillehammer, april 1981. Oslo.
- Børresen, Kari Elisabeth: Women and Men in the Creation Narratives and in the Church.
- Spesialtrykk av Una Sancta. Kyrios-Verlag GmbH. Freising
- Ressner, Ulla: Vårdarbetarkollektivet och facket. Tema: Människa och organisation i offentlig förvaltning.
- Beckman, Svante: Kärlek på tjänstetid. Tema: Människa och organisation i offentlig förvaltning.
- Pages for Housework, Campaign Bulletin. Vol. 5 no. 1. Spring 1981, Toronto Canada
- Grapevine. The Newsletter of the Lesbian Mothers' Defence Fund. Spring 1981. Toronto, Ontario.
- Bermann, Tamar: Om å studere kvinners yrkespraksis - belyst ved rengjøringsarbeid. AI-dok 33/1981.
- Bermann, Tamar: Datateknologi og Likestilling. Ai-dok 31/1981.
- Bermann, Tamar, Keul, Vidar, Alnæs, Tørlid: Biblioteksarbeid, arbeidstakerinteresser og EDB. Statusrapport august 1981.

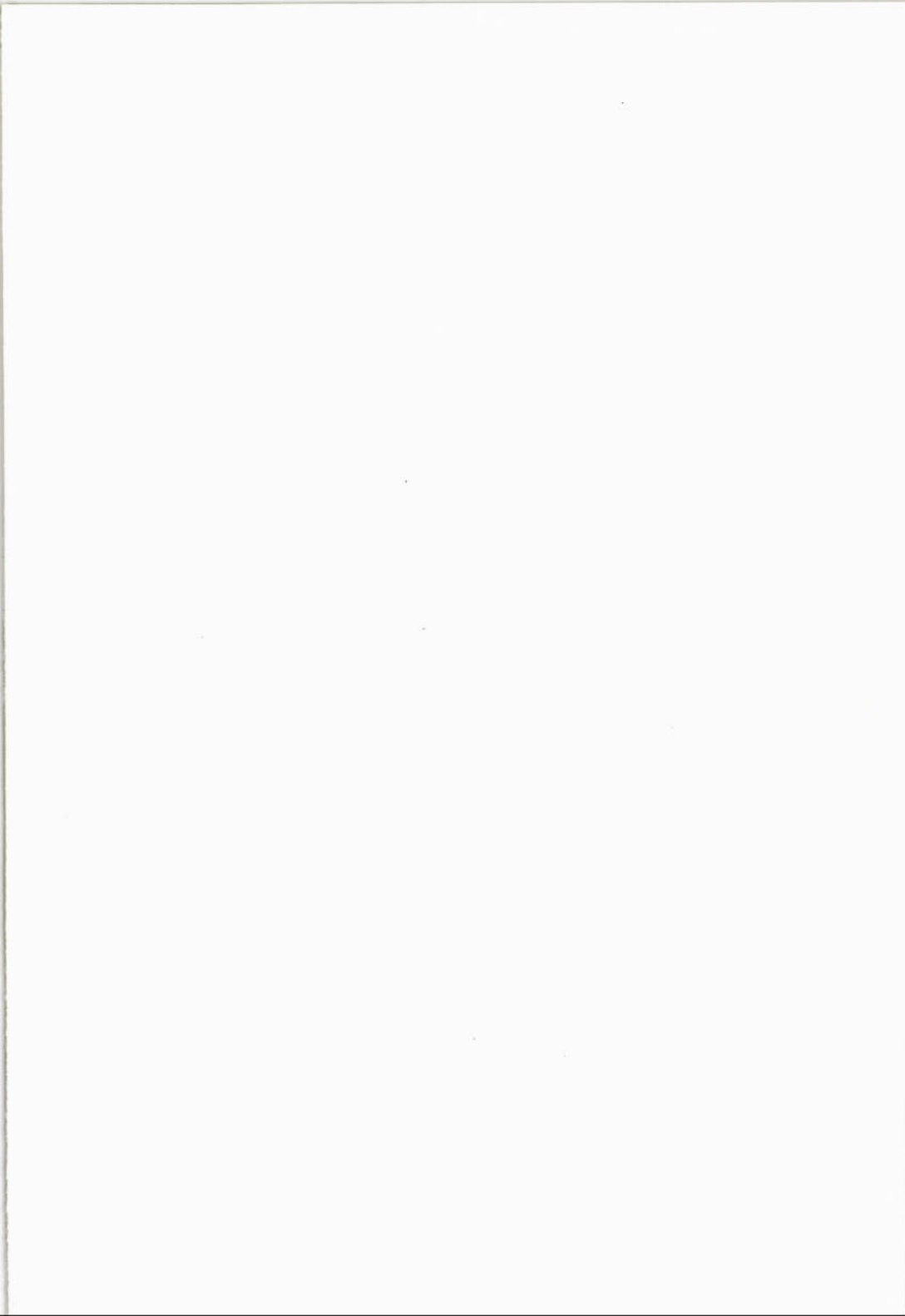
Tidsskrifter

- Tidskrift för Litteratur-vetenskap. Feministiska betraktelser Nr. 1/80. Litteraturvetenskapliga institutonen, Lund.
- Women at work Number 1, 1981. International Labour Office, Geneva.
- Women of Europa, Supplement No 6. Women and the European Social Fund. Brüssel.
- Women's Research and Resources Centre Newsletter No. 4 og 5/1981. London.
- Atlantis. A Women's Studies Journal. Vol. 6 Nr. 2. Våren-81. Halifax, Nova Scotia.
- Feminist Review, Nr. 7 og 8/1981. London.
- WIN News, Vol. 7 No. 3/1981. Mass. USA.
- Women's Studies International Quarterly. Vol. 4 No. 2 Pergamon Press. London.
- Signs. Journal of Women in Culture and Society. Vol. 6, No. 3/1981. The University of Chicago Press.

Kvinnovetenskaplig tidskrift, Nr. 3 1981. Sexualitet, makt
og orätt. Lund.

Forum for kvindeforskning, Nr. 3 1981. København.

Women of Europe, Nr. 19 og 21 1981. By the Commission of
the European Communities. Brüssel.

HITIL UTKOMMET

- Arbeidsnotat nr. 1/77: Samfunnsforskning om kvinner. Rapport fra en konferanse. Ved Nina Gornitzka og Edle Ravndal. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 2/77: NAVFs Center for Research on Women. By Helga Maria Hernes. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 3/77: Data om kvinner. Ved Kirsten Voje. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 4/77: Kjønnssroller og utdanning. Rapport fra et symposium. Ved Nina Gornitzka. Familiepolitikk. Rapport fra en konferanse. Ved Hildur Ve.
- Arbeidsnotat nr. 5/77: Kvinners omsorgsarbeid i den ulønnete produksjon. Ved Kari Wærness. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 6/78: Fellesskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner. Et veiledningsprosjekt. Ved Harriet Holter. Arbeidsnotat 1/78 fra veiledningsprosjektet. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 7/78: Kvinners plass i Levekårsundersøkelsen. Ved Ingeborg Astrid Kleppe.
- Arbeidsnotat nr. 1/79: Kvinners levekår. En seminarrapport.
- Arbeidsnotat nr. 2/79: Heimearbeidere i streik. Ved Merete Lie. Kvinner, interesseforvaltning og lokalsamfunn. Kvinner og menn i arbeidskonflikt. Ved Siri Gerrard. Arbeidsnotat nr. 1/79 fra veiledningsprosjektet.
- Arbeidsnotat nr. 3/79: Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Ved Marianne Noodt. "Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 4/79: Kvinnefellesskap og kvinneinteresser. Ved Siri Gerrard, Aud Grandaunet, Marit Hoel og Merete Lie. Arbeidsnotat nr. 2/79 fra Veiledningsprosjektet.
- Arbeidsnotat nr. 5/79: Lønnet og ulønnet omsorg. En seminarrapport. Nytt opplag.

Returadresse:

NAVFs sekretariat for
kvinneforskning
Munthesgt. 29, OSLO 2

- Arbeidsnotat nr. 1/80: Kvinneforskningssekretariatets fremtid.
En utredning fra styret for NAVFs
sekretariat for kvinneforskning.
"Utsolgt".
- Arbeidsnotat nr. 2/80: Teori og metode i kvinneforskningen.
Rapport fra en konferanse.
- Arbeidsnotat nr. 1/81: Forholdet mellom kvinneforskningen
og kvinnebevegelsen.
Rapport fra et seminar.
- Arbeidsnotat nr. 2/81: Kvinner, overgang og aldring.
Rapport fra et seminar. Kommer høsten
1981.